

Sovittelu vapaaehtoistyönä

Keski-Suomen sovittelutoimiston
sovittelijoiden näkemyksiä

Olli Vallipuro
Joonas Vetämäjärvi

Opinnäytetyö
Syyskuu 2015

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Vallipuro, Olli Vetämäjärvi, Joonas	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 07.09.2015
	Sivumäärä 54	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Sovittelu vapaaehtoistyönä Keski-Suomen sovittelutoimiston sovittelijoiden näkemyksiä		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Sanna Häkkinen, Eero Tapaninen		
Toimeksiantaja(t) Keski-Suomen sovittelutoimisto, Jyväskylän kaupunki		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on Keski-Suomen sovittelutoimisto, joka on paikallisesti järjestetty Jyväskylän kaupungin organisaation alaisuudessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemyksiä vapaaehtoistyön taustalla olevista motiiveista, sovittelun yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan työskentelystä ja sen kehittämiskohdista. Tavoitteena oli myös luoda pysyvä kyselytyökalu Keski-Suomen sovittelutoimiston käyttöön tulevan työskentelyn suunnittelun helpottamiseksi.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun verkkokyselylomakkeen avulla, joka oli mahdollista palauttaa myös postitse. Tutkimuslomake lähetettiin kaikille 54 aktiiviselle sovittelijalle, joista 36 osallistui tutkimukseen.</p> <p>Tutkimustuloksista kävi ilmi, että sovittelun yhteiskunnallinen merkitys oli useimmille sovittelijoille tärkeä syy sovittelutoiminnan aloittamisen taustalla. Yhteiskunnallisesti erityisesti resurssien säästö, mutta myös nuorten alkavan rikollisuuden ehkäiseminen koettiin tärkeäksi asiaksi. Vapaaehtoistyölle tärkeimpänä merkityksenä sovittelijat näkivät toisten ihmisten auttamisen. Sovittelijat olivat pääosin tyytyväisiä Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan työotteeseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) sovittelu, vapaaehtoistyö, rikollisuus, rikos- ja riita-asiain sovittelu, sovittelutoiminta, Keski-Suomen sovittelutoimisto, kyselytutkimus, sovittelija, restoratiivinen oikeus		
Muut tiedot		

Author(s) Vallipuro, Olli Vetämäjärvi, Joonas	Type of publication Bachelor's thesis	Date 07.09.2015
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 54	Permission for web publication: x
Title of publication Mediation as volunteer work Views of the mediators of the Central Finland Mediation Office		
Degree programme Social Services		
Tutor(s) Sanna Häkkinen, Eero Tapaninen		
Assigned by Central Finland Mediation Office		
Abstract <p>This thesis was assigned by the Central Finland Mediation Office, which is a sub-organization of the City of Jyväskylä. The main goal of this thesis was to collect information about the volunteering mediators' opinions of topics such as motivation behind their volunteer work, the social impact of mediation as well as the working methods and practices in the Central Finland Mediation Office and the aspects in need of development. Another goal was to create a survey tool for the regular use of the Central Finland Mediation Office and for planning their future work.</p> <p>The data of the thesis was collected by using a half-structured web-based questionnaire that could also be returned by regular mail. The form was sent to all the 54 active mediators of whom 36 participated in the survey.</p> <p>According to the results of the survey, the social impact of mediation was the main reason for the majority of the respondents to start their volunteer work. Socially, especially the saving of resources and the prevention of youngsters' incipient criminality were named as the most important motivating factors. The respondents regarded helping other people as the most significant aspect in volunteer work. The mediators were mainly satisfied with the working methods of the staff of the Central Finland Mediation Office.</p>		
Keywords/tags (subjects) mediation, volunteer work, survey, mediator, restorative justice, crime		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Rikos ja riita-asioiden sovittelu	4
2.1	Mitä on sovittelu?.....	4
2.2	Sovitteluprosessi.....	6
2.3	Sovittelun ideologia	7
3	Vapaaehtoistyö ja sovittelu	9
3.1	Vapaaehtoistyöstä yleensä	9
3.2	Vapaaehtoinen sovittelijana	12
3.3	Muutokset laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta	14
3.4	Sovittelun yhteiskunnallinen merkitys.....	14
4	Aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia	17
5	Tutkimuksen toteutus	19
5.1	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarkoitus.....	19
5.2	Tutkimusmenetelmän valinta, tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu	20
5.3	Tutkimusaineiston analysointi	22
6	Tutkimustulokset.....	23
6.1	Tutkimuksen kohdejoukko.....	23
6.2	Vapaaehtoistyön motiivi ja merkitys sovittelijalle	24
6.3	Näkemys sovittelutoimiston toiminnasta ja sen kehittämiskohdat	28
6.4	Muita tutkimustuloksia.....	33
7	Pohdinta ja johtopäätökset	34
7.1	Tutkimustulosten yhteenvetoa.....	34
7.2	Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	36

7.2.1 Eettisyys.....	36
7.2.2 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	37
7.3 Ehdotuksia jatkotutkimuksiin	38
Lähteet	40
Liitteet	43
Liite 1. Kyselylomake	43
Liite 2. Saatekirje sovittelijoille.....	47
Liite 3. Tutkimuslupahakemus Jyväskylän kaupungille	48
Liite 4. Anomus Jyväskylän kaupungille asiakkaita koskevien tietojen käyttöön tieteellisessä tutkimuksessa	51
Liite 5. Savolin E. 2014. Keski-Suomen sovittelutoimiston tilastoja 2012-2013.....	54
 KUVIO 1 Tutkimusjoukon ikärakenne.....	23
KUVIO 2 Sovittelijoiden kokemus.....	24
KUVIO 3 Mikä sai vapaaehtoiset aloittamaan sovittelutoiminnan.....	25
KUVIO 4 Mitä vapaaehtoistyö teille ennen kaikkea merkitsee?	26
KUVIO 5 Sovittelijoiden mielipide sovittelun yhteiskunnallisesta vaikutuksesta	27
KUVIO 6 Sovittelijoiden kokemus heille tärkeimmästä tukimuodosta sovittelutapauksissa	33

1 Johdanto

Vapaaehtoistoiminta määriteltiin 1980-luvulla julkisia palveluja täydentäväksi kolmannen sektorin järjestöjen toiminnaksi. Tänä päivänä vapaaehtoistoiminta on hyvin laaja-alaista, ja perinteisten järjestöjen lisäksi syntyy jatkuvasti uusia paikallisia toimijoita ja yhdistyksiä. Vapaaehtoistoiminta ylittää eri sosiaali- ja terveysalan sektoreiden rajat. (Lehtinen 1997, 17.) Vapaaehtoistyön luonnetta kansalaislähtöisenä toimintana kuvaa hyvin se, että toiminnan rajaaminen ei ole helppo tehtävä. (Ruohonen 2003, 42.) Vapaaehtoisten motiivit vapaaehtoistyön tekemiseen voivat olla monenlaisia. (Välittäjä 2005, 10).

Rikos- ja riita-asioiden sovittelulla tarkoitetaan perinteiselle tuomioistuinkäsittelylle vaihtoehtoista tai sen kanssa rinnakkaista prosessia rikos- tai riita-asian käsittelylle. Sovittelu perustuu osapuolten vapaaehtoiseen osallistumiseen ja lähtökohtana on saada aikaan neuvottelu, johon osallistuu rikosasian osapuolten lisäksi myös puolueeton ja vapaaehtoinen sovittelija. (Koivukangas 2011, 136.) Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (L 9.12.2005/1015) seitsemännessä pykälässä määritetään, että palvelua tulee olla saatavissa asianmukaisesti koko maan laajuisesti.

Tämän opinnäytetyön aihe on ”Sovittelu vapaaehtoistyönä” ja työn tavoitteena on kartoittaa Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemyksiä vapaaehtoistyön taustalla olevista motiiveista, sovittelun yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan työn kehittämiskohdista. Tarkoituksena on myös luoda Keski-Suomen sovittelutoimistolle kyselystä vuotuinen työväline tarkoituksenaan henkilökunnan työn jatkuva kehittäminen.

Tutkimusta tekevät ovat henkilökohtaisesti hyvin kiinnostuneita aiheesta, koska toimivat itse vapaaehtoisina sovittelijoina. Opinnäytetyön tarkempi aihe valittiin tutkijoiden omien intressien perusteella sekä Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan ilmaiseman tarpeen perusteella. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena kevään 2015 aikana ja opinnäytetyö viimeisteltiin kesällä 2015.

2 Rikos ja riita-asioiden sovittelu

2.1 Mitä on sovittelu?

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on maksutonta palvelua, jonka tarkoituksena on järjestää rikos- tai riita-asian osapuolille mahdollisuus kohdata toisensa luottamuksellisesti puolueettoman sovittelijan läsnä ollessa (Flinck 2011, 12). Sovittelun tavoitteena on etsiä vaihtoehtoisia tapoja rikosten ja riitojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden ratkaisemista silmälläpitäen virallisen oikeusjärjestelmän ulkopuolella. Toiminnan taustalla on ajatus paikallisesta yhteisvastuusta ja yhteistoiminnallisuudesta sekä rikollisuuden vähentämisestä. (Leppi-Seppälä 2000, 498-499.)

Rikosprosessissa sovittelua voidaan kutsua oikeudenkäynnille vaihtoehtoiseksi tai sitä täydentäväksi menettelyksi. Sovittelun mahdollisuutena on oikeudenkäyntimenettelyn osittainen tai kokonaisvaltainen korvaaminen. Esimerkiksi osittaisen korvaamisen tapauksessa itse asia voidaan selvittää sovittelussa ja korvaukset jättää syyttäjän päätettäväksi. Mahdollista on myös rangaistuksen lieventäminen tai seuraamusluonteisesta toimenpiteestä luopuminen. (Iivari 2007, 19.) Asianomistajarikosten kohdalla tämä voi tarkoittaa rangaistusvaateesta ja sitä kautta syytteestä luopumista. Virallisen syytteen alaisen rikoksen kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi seuraamusluonteista syyttämättäjäättämisspätöstä. (Leppi-Seppälä 2000, 502.) Asianomistajarikoksella tarkoitetaan rikosta, jossa syyttäjä saa nostaa syytteen vain, mikäli asianomistaja vaatii rangaistusta. Virallisen syytteen alainen rikos puolestaan on rikos, jossa syyttäjällä on syyteoikeus. (Flinck 2011, 20-21.) Muita sovittelun tavoitteita rikosoikeudellisen järjestelmän näkökulmasta voivat olla mm. seuraamusjärjestelmän keventäminen, vaihtoehtoisten seuraamusten kehittäminen, yleisen järjestyksen ja oikeusperiaatteiden ylläpitäminen sekä pidemmällä tähtäimellä jopa rikollisuuden vähentäminen (Iivari 2010, 24).

Yleisimpiä soviteltuja rikoksia Suomessa vuonna 2012 olivat pahoinpitelyrikokset 55 prosentin osuudella kaikista sovitelluista rikoksista. Muita yleisimpiä sovitteluun tulleita rikoksia olivat vahingonteot (14%) ja varkaudet (7-8%). Noin saman verran oli

myös kunnianloukkauksia ja kotirauhan rikkomisia (yht. 7%). (Niemi 2014, 401.) Sovitteluun voidaan ottaa myös riita-asioita, joista ei ole poliisille ilmoitettu, kuten esimerkiksi naapuruusriitoja tai koulukiusaamistapauksia (Flinck 2013, 13). Kaikista sovitte luun ohjautuneista tapauksista vuonna 2012 kolme (3) prosenttia oli riita-asioita (Niemi 2014, 398).

Rikossovittelu on yleistynyt länsimaissa 1960-luvulta lähtien (Ervasti & Nylund 2014, 485). Modernin rikosten sovittelun perusta sijoittuu 1970-luvun Yhdysvaltoihin, jossa se alkoi toiminnan kokeiluna. Suomeen toiminta tuli vuonna 1986 osana Vantaan kaupungin sosiaaliviraston työtä. Tästä toiminta on vähitellen laajentunut muillekin suuremmille paikkakunnille. (Iivari 2007, 9.) Pohjoismaihin rikossovittelu rantautui pääosin 1980-luvulla lukuun ottamatta Tanskaa, jonne se saapui vasta seuraavalla vuosikymmenellä. Pohjoismaisena sovittelun edelläkävijänä voidaan pitää Norjaa, jonka mallin innoittamana toiminta tuotiin myös Suomeen. Suomessa toiminta oli alun perin kokeiluluontoista vuosina 1983-1985, jonka jälkeen Iivarin mainitsema toiminta vakinaistettiin. (Ervasti & Nylund 2014, 486, 503.)

Sovittelu on lakisääteistä toimintaa, jota ohjaa pääasiassa laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioden sovittelusta. (L 9.12.2005/1015.) Lain 5 § mukaan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö nimeää kolmeksi vuodeksi kerrallaan rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on ohjata, seurata, linjata sekä edistää sovittelun valtakunnallista ja kansainvälistä toimintaa ja kehittämistä. Rikos- ja riita-asioden sovittelun tutkimus- ja kehittämistyöstä, tilastoinnista sekä seurannasta vastaa Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (Sovittelun johtaminen, ohjaus ja valvonta 2014.)

Nykyään Suomessa sovittelupalveluja tuottavia toimistoja tai toimipisteitä on 34 kappaletta, ja palveluita on saatavissa kautta maan. Palveluita tuotetaan julkisella sektorilla ja kolmannella sektorilla järjestöjen ja yhdistysten kautta paikkakunnasta riippuen. (Sovittelupalvelut 2015.)

Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (L 9.12.2005/1015 7 §) mukaan sovittelupalveluiden järjestämisvelvollisuus on aluehallintovirastoilla. Aluehallintovirasto vastaa siitä, että palvelua on saatavissa asianmukaisesti toteutettuna toimialueen kaikissa osissa. Aluehallintovirasto voi tehdä toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa tai sopimuksen yksityisen tai muun julkisen palveluntuottajan kanssa sovittelun käytännön järjestämisestä (§ 8). Aluehallintavirastot jakavat myös valtion varoista maksettavan sovittelun rahoituksen (Sovittelun johtaminen, ohjaus ja valvonta 2014).

2.2 Sovitteluprosessi

Sovitteluprosessi alkaa sovittelualoitteesta. Aloitteen voi tehdä lähimpään sovittelu-toimistoon rikoksen tai riidan osapuoli, poliisi, syyttäjä, muu viranomainen tai lapsen tai nuoren huoltaja tai muu laillinen edustaja. Poikkeuksena sovittelualoitteen tekeen liittyen ovat lähi- tai perhesuhdeväkivaltaan liittyvät aloitteet, joita voivat tehdä vain poliisi ja syyttäjä. Sovittelutoimiston vastuuhenkilö arvioi aloitteen saatuaan laissa säädettyjen edellytyksien täyttyvyyden ja tekee arvion asian sovittelukelpoisuudesta. Vastuuhenkilö hankkii tarvittaessa myös asiaan liittyvät asiakirjat kuten esimerkiksi esitutkimusmateriaalin. Vastuuhenkilö tekee arvioinnin jälkeen asiasta kirjallisen päätöksen, jolla sovitteluprosessi joko käynnistetään tai jätetään käynnistämättä. Päätös annetaan tiedoksi sovittelun osapuolille ja päätös on valituskelpoinen. Kun sovitteluprosessi käynnistyy, kulloisellekin jutulle valitaan asiaa hoitavat sovittelijat. Sovittelu voi keskeytyä myös käynnistymispäätöksen jälkeen missä tahansa sovittelun vaiheessa. Sovittelu keskeytetään, mikäli osapuolet peruvat suostumuksensa sovitteluun tai mikäli käy ilmi, että sovittelun osapuolen suostumus ei ole vapaaehtoinen. Sovittelu voidaan keskeyttää myös silloin kun käy ilmi, etteivät sovittelun edellytykset täyty tai todetaan, että sovittelun osapuolet eivät ymmärrä sovittelun merkitystä. Myös sovittelun keskeyttämisestä tehdään kirjallinen päätös. (Mitä sovittelu on? 2015.) Sovittelulain mukaan vapaaehtoisen sovittelijan toimia ohjaa ja valvoo sovittelun ohjaaja, joka tarvittaessa toimii myös itse sovittelijana. Ohjaajan tehtäviin kuuluu myös verkostotyö sekä yhteistyötahojen ohjaaminen ja neuvonta. Sovittelun ohjaajat kuuluvat myös sovittelutoimiston ammattihenkilöstöön, ja omalta

osaltaan myös arvioivat esitutkinnasta saamansa materiaalin ja ennakkokeskustelujen perusteella sovittelun edellytysten täyttymistä. (Flinck 2013, 30, 91.) Sovittelijan tehtävä on ottaa yhteyttä sovittelun osapuoliin, järjestää mahdolliset erillistapaamiset sekä yhteistapaaminen sekä vastata sovittelun käytännön toteuttamisesta (Sovittelu rikosasiassa 2015).

Rikosasiassa tieto sovittelualoitteen suhteen tehdystä päätöksestä palautetaan aloitteentekijälle, mikäli sovittelun edellytyksiä ei ole. Tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta toimitetaan aina aloitteen tehneelle viranomaiselle (Sovittelu rikosasiassa 2015). Riita-asiassa tieto sovittelun kulusta ja lopputuloksesta lähetetään niin ikään aloitteen tekijälle (Sovittelu riita-asiassa 2015).

2.3 Sovittelun ideologia

Sovittelutoiminnan kehityksen taustatekijänä voidaan pitää vallalla ollutta kritiikkiä modernia rikosoikeudellista järjestelmää kohtaan, joka kritikoiden mukaan toteuttaa ainoastaan valtion rankaisuvalltaa ja jättää uhrin aseman vähemmälle huomiolle. Sovitteluohjelmien ideologian yhteisenä periaatteena onkin keskittyminen uhrin ja tekijän väliseen kohtaamiseen. (Niemi-Kiesiläinen 2004, 153-154.) Tämä periaate on restoratiivisen eli korjaavan oikeuskäsityksen mukainen. Korjaavassa oikeudessa perusajatuksena on tulevaisuuteen katsominen, teon hyvittäminen uhrille sekä rikoksenteijän ja uhrin palauttaminen yhteiskunnan toimiviksi jäseniksi. Ajatuksena on, että rikoksella ei niinkään ole loukattu yhteiskunnan lakeja, vaan enemmänkin ihmisten välisiä keskinäisiä suhteita. (Flinck 2011, 17.) Restoratiivinen oikeus on siis rikoksesta koituneiden aineellisten ja henkisten vahinkojen korjaamista. Tätä voidaan kutsua myös transformatiiviseksi eli muutokseen pyrkiväksi oikeudeksi. (Iivari 2010, 23.)

Restoratiivista oikeuskäsitystä voidaan vertailla distributiiviseen ja retributiiviseen oikeuskäsitykseen. Retributiivisen oikeuskäsityksen pääajatus on rangaista rikoksenteijää teoistaan. Distributiivisen oikeuskäsityksen pääajatus on pyrkiä kuntouttamaan rikoksenteijää. Myös James Dignanin (2004, 94) mukaan restoratiivisen oikeuden

tarkoituksena, että rikoksentekijän tekojen seurausten selvittämiseen sisällytetään osatekijänä rikoksentekijän lisäksi myös rikoksen uhri. Tarkoituksena on edesauttaa niin uhrin toipumista ja mielenrauhan palautumista kuin myös rikoksentekijän kuntoutumista ja uusintarikollisuuden ehkäisyä.

Dignan kirjoittaa teoksessaan *Understanding Victims and Restorative Justice* (2004) kolmesta restoratiiviseen oikeuskäsitykseen johtaneesta ajatuksesta: ”the civilization thesis,” kansalaisoikeuksien teesi, ”the communitarian thesis,” yhteisöllinen teesi sekä ”moral discourse thesis,” eli moraalisen kontekstin teesi. Ensin mainitun teeman johtoajatuksena on jo ylempänäkin mainittu huomion kiinnittäminen uhrin oikeuksiin sen sijaan, että kiinnitettäisiin huomiota tekijän rankaisemiseen. Tehty rikos on loukannut uhrin kansalaisoikeuksia, ja rikoksen seuraukset pyritään nk. sovittamaan. Myös rikoksentekijän kohtelu on haluttu uudelleen määritellä sivistyneempään suuntaan – sen sijaan, että vankila olisi ensimmäinen vaihtoehto, pistetään nyt etusijalle vaihtoehtoiset, inhimillisemmät konfliktinratkaisumenetelmät. (Mt. 95-96.) Toisen teesin lähtökohtana on ajatus yhteisöllisyyden korostamisesta ja siitä, että rikos ei aiemman käsityksen mukaisesti ole ensisijaisesti teko valtiota vastaan, vaan rikoksen uhria vastaan. Siinä, missä tällä ajatusmallilla on paljon yhteistä kansalaisoikeuksiin painottuvan käsityksen kanssa, on myös oleellisia eroja. Yhteisöllinen teesi kokee sovittelun osaltaan toimimattomaksi siinä suhteessa, että rikoksen sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin seuraamuksiin ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota, vaan rikoksen käsittely tapahtuu ainoastaan uhrin ja tekijän välillä. (Mt. 97.) Kolmas teesi, moraalisen kontekstin teesi, painottaa omatunnon merkitystä rikosten ehkäisemisellä suoran rankaisemisen sijaan. Tarkoituksena on välttää rikoksentekijän leimaamista rikolliseksi – negatiivinen leima voi edesauttaa rikoksentekijän pysymistä ns. ”lavealla tiellä” lainkuullaisuuden ulkopuolella. Julkisen oikeudenkäynnin ja siitä aiheutuvan häpeän sijasta tekijä voi kohdata uhrin ja tämän läheiset yksityisesti esimerkiksi sovittelutilanteessa ja nähdä, kuinka tekonsa on vaikuttanut toiseen osapuoleen. (Mt. 102.)

3 Vapaaehtoistyö ja sovittelu

3.1 Vapaaehtoistyöstä yleensä

Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan työtä, jota tehdään järjestön tahi ryhmän hyväksi ilman palkkakorvausta (Iisakka 2006, 47). Vapaaehtoistyö ei ole siis yritystoimintaa eikä harjoittelua, vaan tehtävään valmennusta saanut vapaaehtoistyöntekijä auttaa auttamisenhalu ja uuden oppiminen motiivinaan. Vapaaehtoistoiminta lähtee vapaaehtoisen omasta halusta, ja sitä tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi. Kun vapaaehtoinen tunnistaa omat motiivinsa, se edistää tämän sitoutumista toimintaan. Vapaaehtoistyö tarkoittaa kaikkea vapaaehtoistoimintaa, joka voi olla virallista, vapaaehtoista tai epävirallista. Vapaaehtoistyön arvomaailma sisältää mm. elinikäisen oppimisen, yksilöiden hyvinvoinnin, kansalaisvaikuttamisen vahvistumisen, syrjimättömyyden toteutumisen sekä solidaarisuuden lisäämisen ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamisen. (Laimio & Välimäki 2011, 9-10, 20.)

Muita vapaaehtoisesta ja yhteisöstä kumpuavia motiiveja ovat esimerkiksi yksinkertainen tekemisen kaipuu; tällaisten vapaaehtoisten odotuksen toiminnalta ovat varsin matalalla. Myös halu kuulua ryhmään voi toimia motiivina – tosin tällaisissa tapauksissa ryhmään kuulumisen ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat tärkeämpiä kuin vapaaehtoistyön muoto itsessään. Arvomaailmaan perustuvat motiivit voidaan johtaa ideologisista ja humanitaarisista syistä ja auttamisen halusta, jolloin vapaaehtoistyö on ihmiselle väylä toteuttaa itseään arjessa. Osa motiiveista perustuu luonnollisesti myös kokeilunhaluun, vapaaehtoisen omaan persoonallisuuteen ja kiinnostuksen kohteisiin: tällöin vapaaehtoinen asettaa vapaaehtoistyölleen tarkkoja vaatimuksia esimerkiksi tehtävän tai vapaaehtoistyön kohteen osalta. (Välittäjä 2005, 10.) Vapaaehtoistyössä tärkeää on myös vapaaehtoisten saman henkisyys ja yhdessäolo, jotka mahdollistavat myös keskustelun sekä omakohtaisen sitoutumisen (Porkka 2009, 95).

Vapaaehtoisuuden periaatteet voi tiivistää kolmeen kohtaan. Ensimmäinen periaate on se, että vapaaehtoistoimintaan osallistuvat todella ovat vapaaehtoisesti toiminnassa mukana – omasta halustaan ja täysivaltaisina subjekteina. Itsemääräämisen periaatteen tulee toteutua. Toinen tärkeä periaate on palkattomuus: vapaaehtoistoinnassa ei makseta palkkaa eikä palkkioita. Kuitenkin periaatteisiin kuuluu se, että vapaaehtoiselle korvataan kulut, joita toiminnasta aiheutuu. Kolmas periaate on, että toiminnassa toimitaan tavallisen ihmisen ehtojen ja taitojen mukaan – jokaisella on taitoja ja kykyjä, ja jokaiselle taatusti löytyy niitä vastaavia vapaaehtoistoiminnan muotoja. (Lehtinen 1997, 20.) Vapaaehtoinen määrittää itse oman sitoutumisensa vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoinen ratkaisee, minkälainen osallistuminen on oman elämäntilanteensa kannalta sopivaa ja kuinka paljon hän yleensä pystyykään vapaaehtoistyöhön käyttämään. On tavallista, että vapaaehtoinen tulee toimintaan mukaan vain lyhyeksi ajaksi, mutta osallistuminen on kuitenkin aina tasavertaisen tärkeää, eikä sitä tehdyn työn määrän tai mukana olemisen ajan perusteella voi arvottaa. Toiminnasta vastuussa olevan henkilön on hyvä huomioida vapaaehtoisten jaksaminen ja tarvittaessa jopa rajata vapaaehtoistyöntekijän osallistumista. (Porkka 2009, 101.)

Toisin kuin monissa Euroopan maissa, Suomessa ei ole lakia vapaaehtoistyöstä (Sademies & Kostiainen n.d). Lainsäädäntöä vapaaehtoistyöstä löytyy esimerkiksi Puolasta, Italiasta ja Montenegrosta, ja esimerkiksi Saksaan ja Sveitsiin on lainsäädäntöä suunnitteilla (Irantä & Kostiainen n.d). Säädökset vapaaehtoistyöhön liittyen sijoittuvat useiden eri lakien alle ja ovat osittain epäselviä ja puutteellisia. Lainsäädäntö ei suoranaisesti määritä, mitä vapaaehtoistyö on tai mitä vapaaehtoistyöntekijä saa tehdä. Verohallinnon näkemys vapaaehtoistyöstä on sen tilapäisyys, ja se, ettei tehtävä edellytä erityistä ammattitaitoa. Työttömyysturvalaki 1290/2002 määrittää, että työtön voi osallistua ”tavanomaiseen yleishyödylliseen vapaaehtoistyöhön tai tavanomaiseen talkootyöhön.” Laki kuitenkin myös määrittää, että ”työnhakijalla, joka palkatta työskentelee yrityksessä tai sellaisissa tehtävissä jotka yleisesti tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen.” Vuonna 2013 Työ- ja elinkeinoministeriö ohjeisti epäselvää lain tulkintaa siten, että vaikka vapaaehtoistyöntekijä tekee työtä jollaista voi myös palkkasuhteessa tehdä, kyseessä ei ole este vapaaehtoistyön suorittamiselle mikäli kyseisessä vapaaehtoistyötä hyödyntävässä

organisaatiossa ei pysyväisluonteisesti tehdä samoja tehtäviä palkatun henkilöstön voimin. Ohjeistus ei myöskään aseta vapaaehtoistyölle erityisiä aikarajoitteita (Sademies & Kostiainen n.d.)

Verolainsäädännön pääsääntö on, että samat edut, jotka palkkatyössä ovat veronalaisia, ovat sitä myös vapaaehtoistyössä. Tuloverolaki 1535/1992 kuitenkin määrittää joitain vapaaehtoistyön erityispiirteitä. Yleishyödyllinen yhteisö voi korvata vapaaehtoisille esimerkiksi vapaaehtoistyöstä koituvia matkakuluja. Yleisillä kulkuneuvoilla taitetut matkat ovat täysin verottomia, kun taas yksityisillä kulkuneuvoilla taiteista matkoista voi saada enintään 2000 euroa vuodessa. Muita vapaaehtoisille annettavia tietyin ehdoin verottomia etuuksia ovat netti- ja puhelinetu sekä päiväraha enintään 20 päivältä vuodessa. (Sademies & Kostiainen n.d.)

Vapaaehtoistyöntekijän turvallisuus tehtävässään on huomioitu työturvallisuuslaissa (L 23.8.2002/738, 55 §) seuraavalla tavalla: laki määrittää, että vapaaehtoistyötä organisoivan tahon on huolehdittava siitä, että vapaaehtoisen terveys tai turvallisuus ei vaarannu tehtävässä. Vapaaehtoistyöntekijän on myös noudatettava organisaation antamia turvallisuusohjeita ja käytettävä hänelle annettuja turva- ja apuvälineitä.

Laki nuorista työntekijöistä 998/1993 ei suoraan mainitse alle 18-vuotiaan vapaaehtoistyöntekoa. Voidaan kuitenkin katsoa, että kuten palkkatyö, myöskään vapaaehtoistyö ei saa haitata alaikäisen koulunkäyntiä, kasvua eikä henkistä kehitystä. Lakia tulkitaan vapaaehtoistyöhön niiltä osin, kuin alaikäisen tehtävä on samankaltaista kuin palkkatyössä. Henkilötietolaki velvoittaa organisaation huomioimaan, mitä tietoja he rekisteröivät vapaaehtoistyöntekijöistä. Henkilötietoja saa käsitellä vain tietyin ehdoin, esimerkiksi henkilön suostumuksella tai palvelusuhteen takia. (Sademies & Kostiainen n.d.)

Sosiaalipoliittisesti vapaaehtoistoiminta on kokonaisuutena varsin vakiintumaton käsite. Sosiaalipoliitikassa vapaaehtoistyö nykyään on ollut hyvin aliarvostetussa asemassa, kun taas joskus se on ollut hyvinkin tavanomainen toimintamuoto. Vapaaehtoistyö käsitteenä painottaa yksilön omaa toimintaa; kuitenkin sen tulee integroitua

jonkin organisaation toimintaan, koska ilman organisaatiota kyseessä ei ole vapaaehtoistyö vaan tuiki tavallinen arkinen auttaminen. (Koskiahho 2001, 15-16.)

1980-luvulla vapaaehtoistyö määriteltiin Suomessa nimenomaan järjestöjen toiminnaksi; vapaaehtoistyön tehtävän katsottiin olevan julkista palvelujärjestelmää täydentävä ja tukeva voimavara. Vapaaehtoistyöllä ei katsottu olevan juurikaan arvoa ihmiselle itselleen. Vielä 1990-luvun alkupuolellakin sosiaalialan johtajien kanta oli, että vapaaehtoistyötä voi olla vain järjestöissä; samaan aikaan itseohjautunut omaehtoisen vapaaehtoistoiminta ja oma-aputoiminta kuitenkin valtasivat vapaaehtoisuuden saralla jatkuvasti enemmän jalansijaa. Perinteisempien järjestöjen rinnalle syntyi uusia paikallisia yhdistyksiä ja toimintaryhmiä. (Lehtinen 1997, 17.) Nykypäivänä myös kunnat tarjoavat vapaaehtoistoiminnan paikkoja. Muutamissa kunnissa toiminta on ohjattua ammattilaisten toimesta, mutta organisoiminen on kunnittain hyvin vaihtelevaa. Vähitellen on alettu ymmärtää myös vapaaehtoistoiminnan arvoa osana lähiyhteisön ja kunnan toimintaa. (Laimio & Välimäki 2011, 15.)

Yleisesti ottaen vapaaehtoistyö on viime vuosina alkanut saada yhä enemmän ammattimaisia piirteitä. Vapaaehtoisten tehtävät vaativat lähes ammatillisia kykyjä, erikoistumista ja jatkuvaa tiedonhankintaa. Tehtävissä tarvittava asiantuntijuus ei ole pysyvä ominaisuus, vaan se voidaan käsittää toimintatapana; se on jatkuvaa oppimista ja oman toimintansa tutkimista. Asiantuntijuutta on myös vastuun ottaminen omasta työstä sekä oman työn kehittämisestä. Vapaaehtoistyön asiantuntija eroaa muista vapaaehtoistyön tekijöistä siten, että hän toimii koko ajan osaamisensa ääri-rajilla ja toisinaan myös ylittämään kyseiset rajat; tällä tavoin asiantuntija oppii koko ajan uutta ja kehittyy työnsä tekemisessä. (Porkka 2009, 91-94.)

3.2 Vapaaehtoinen sovittelijana

Opinnäytetyössämme vapaaehtoisella sovittelijalla tarkoitetaan lain rikosasoiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta mukaisesti (L 9.12.2005/1015, 4 §) tehtävään koulutettua henkilöä, joka hoitaa yksittäisiä sovittelutehtäviä sovittelutoiminnan ohjauksen ja valvonnan alaisena. Saman lain 10 § mukaan sovittelijana voi toimia henkilö,

joka on suorittanut sovittelutoimintaan perehdyttävän koulutusjakson ja jolla muutoin on sellainen koulutus, taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää. Laki määrittää kohdassa 12 c § kulujen korvauksesta sovittelijoille seuraavasti: sovittelijalle maksetaan sovittelusta aiheutuvien tavanomaisten kulujen kattamiseksi peruskorvaus. Peruskorvausta voidaan täydentää lisäosalla, joka on enintään 50 prosenttia peruskorvauksesta. Vaihtoehtoisesti kulut voidaan korvata sovittelijan laatiman kuluerittelyn mukaisesti.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (L 9.12.2005/1015, 17 §) määrittää sovittelijan tehtävät seuraavalla tavalla: 1) järjestää sovittelutapaamiset osapuolten kanssa, 2) sovittaa puolueettomasti ja kaikkia osapuolia kunnioittaen, 3) auttaa osapuolia löytämään keskenään heitä tyydyttävät ratkaisut rikoksesta sen uhrille aiheutuneiden henkisten ja aineellisten haittojen hyvittämiseksi, 4) antaa osapuolille tietoa saatavissa olevasta oikeusavusta ja muista palveluista, 5) laatia sovittelussa syntyneestä osapuolten välisestä sopimuksesta asiakirja ja varmentaa se allekirjoituksellaan sekä 6) sovittelun päätyttyä toimittaa sovittelutoimistolle selostus sovittelusta. Tämän lisäksi lain 18 § mukaan sovittelija voi järjestää osapuolen kanssa sovittelutapaamisen myös muiden osapuolten läsnä olematta, jos osapuolet tähän suostuvat.

18 § mainittua sovittelutapaamista kutsutaan erillistapaamiseksi. Erillistapaamisia järjestetään erityisesti tapauksissa, joissa rikos on tapahtunut läheisessä ihmissuhteessa tai kun sovitteluaan lähisuhdeväkivaltaa. Erillistapaamisten tarkoitus on, että sovittelun osapuoli pääsee kertomaan tarpeistaan, kokemuksistaan ja omista odotuksistaan sovittelua kohtaan. Lisäksi sovittelijat pääsevät varmistamaan sen, että molemmat osapuolet ovat tulossa sovitteluun vapaaehtoisesti, että sovittelun osapuolten välillä ei ole valtaepätasapainoa tai että sovittelun järjestämiseen ei liity muuta estettä. (Flinck 2013, 96.)

Vuonna 2012 Suomessa aktiivisesti toimineita sovittelijoita oli 1279. Näiden lisäksi erisyiden takia epäaktiivisia sovittelijoita oli 213. Lain voimaantulovuodesta vuoteen 2012 sovittelijoiden määrä lisääntyi 14 prosenttia. (Niemi 2014, 403.)

3.3 Muutokset laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta

2.4.2014 sosiaali- ja terveysministeriö nimesi työryhmän, jonka tarkoituksena oli antaa ehdotus sovittelutoiminnan keskitetyn toiminnan järjestämiseksi. Työryhmä antoi hallitukselle luonnoksen lain muuttamisesta (Sovittelulain ja –asetuksen muutos; hallituksen esityksen valmistelu työryhmässä (päättynyt) 2014). Lausuntokierros päättyi 29.10.2014, ja 4.10.2014 hallitus ja pääministeri Alexander Stubb antoivat eduskunnalle esityksen lain 1015/2005 muuttamisesta. (Sovittelulain muuttaminen 2015). Merkittäviä muutoksia laki tekisi erityisesti sovittelun järjestämiseen. Palveluiden järjestämisvelvollisuus siirtyisi aluehallintavirastoilta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestettäväksi. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos olisi velvollinen järjestämään sovittelutoiminnan siten, että palvelua on saatavilla asianmukaisesti toteutettuna koko maassa. Lisäksi sovittelupalveluiden järjestämisen valvonnasta nimitettäisiin sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira). Lisäksi hallituksen esityksen mukaan sovittelutoimintaan osallistuvan henkilön kelpoisuusvaadetta muutettaisiin siten, että henkilön tulisi olla riittävän koulutuksen, taidon ja kokemuksen jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää lisäksi myös muutoin soveltuva tehtävään. Tällöin sovittelijan soveltuvuus arvioitaisiin tapauskohtaisesti, ja esimerkiksi vakava rikostausta voisi olla esteenä henkilön toimimiselle sovittelijana. Tämän lisäksi sovittelija voitaisiin vapauttaa tehtävästään, mikäli käy ilmi, ettei hän enää sovellu tehtävään esimerkiksi päihdeongelmien, vakavien mielenterveysongelmien tai sovittelutilanteissa ilmenevän epäasiallisen käytöksen takia. (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisen muuttamisesta 2014.) Eduskunta hyväksyi lakimuutoksen hallituksen esitys 329/14 sekä lakivaliokunnan mietinnön 33/2014 mukaisesti esityksen lain muuttamisesta 11.3.2015 (PTK 171/2014).

3.4 Sovittelun yhteiskunnallinen merkitys

Yhteiskunnassa sovittelu voidaan nähdä yksilöiden ja yhteisöjen välisenä sovinnollisuutta edistävänä toimintana. Sovittelutoiminta kuuluu restoratiivisen eli korjaavan

oikeuskäsitysmallin piiriin ja sen menettelyt voivat olla joko vaihtoehtoisia tai täydentäviä rikosprosessille. Tutkimusten mukaan sovittelu voidaan nähdä pitkällä aikavälillä myös uusintarikollisuutta vähentävänä ja ilmiönä ja näin ollen yleisen järjestyksen ylläpitoa parantavana tekijänä. Sovittelu voi myös selkeyttää yhteiskunnan arvoja ja normeja sekä opettaa väärin tehneelle vastuullisuutta. (Flinck 2011, 22-23.)

Vuonna 2012 sovitteluun ohjautui yhteensä 11 908 rikosta (4,7 % kaikista poliisin tutkimista rikoksista). Tapausten määrä oli noin 8 200, eli tapauksissa saattoi olla mukana useampi rikosnimike. 84 % käynnistyneistä sovitteluista osapuolet pääsivät sopimukseen. Vuonna 2012 43 % tehdyistä sopimuksista sisälsi aineellisia korvauksia, eli joko rahallista korvausta tai työnä suoritettua korvausta. Raha- ja työkorvausten yhteenlaskettu rahallinen arvo oli noin kaksi miljoonaa euroa. Suurin osa sopimuksista (57 %) oli kuitenkin aineettomia sopimuksia. 35 % sopimuksista kirjattiin anteeksipyyntö. 12 % sopimukseen päättyneissä tapauksista kaikista rangaistus- ja korvausvaatimuksista luovuttiin. (Niemi 2014, 405.)

Vuonna 2012 Keski-Suomen sovittelutoimistoon saapui 392 sovittelualoitetta, joista riita-asioita oli 15 kappaletta. Rikoksia on käsittelyssä ollut yhteensä 538. Sovitteluneuvotteluita järjestettiin 319. Sovittelualoitteista 349 tuli poliisilta, 24 syyttäjältä ja muualta 19. (Liite 5.)

Sovittelua pidetään myös yhteisöllisyyttä edistävänä asiana siitä syystä, että sovittelutoiminnassa vapaaehtoiset toimivat ikään kuin yhteisön edustajina eivätkä näin ollen käytä asian hoitamisessa asiantuntijavaltaa. Sovittelijat ovat siis tasavertaisia sovittelun osapuolten kanssa. Oikeuslaitoksen kannalta katsottuna sovittelun selkeänä etuna on nimenomaan rikosoikeudellisen työtaakan keveneminen. Sovittelu tuo kustannussäästöjä ja mahdollistaa oikeusviranomaisten keskittymisen rikosoikeudellisesti vakavampiin asioihin. (Flinck 2011, 28.)

Juhani Iivari on haastatellen tutkinut sovittelun johtoa, poliisin sekä syyttäjän näkemyksiä sovittelun yhteiskunnallisista vaikutuksista. Esimerkiksi poliisin näkemyksen mukaan sovittelu säästää yhteiskunnan varoja resurssien muodossa. Syyttäjät tukivat väitettä, jonka mukaan sovittelu säästää tuomioistuinlaitoksen resursseja, jotka näin ollen voidaan kohdistaa rikosoikeudellisesti vakavampien tapausten käsittelyyn. Niin

ikään sovittelun johtajat olivat näkemysten kannalla ja totesivat sovittelun säästävän etenkin oikeuskäsittelyn kustannuksia. (Iivari 2010, 70.) Rikosasioiden käsittely yleisessä tuomioistuimessa maksoikin valtiolle yhteensä 107 000 000 euroa vuonna 2013. Summa koostuu portaittain kasvavista yksikkökustannuksista, esimerkiksi syyteharkinta maksaa valtiolle 322 euroa, syyttäjän osallistuminen oikeudenkäyntiin 204 euroa ja käräjäoikeuksien suullinen käsittely 850 euroa. Rikoskontrollijärjestelmä maksaa nettokuluina 147 000 000 euroa. Tätä ennen poliisin tietoon tulleen yksittäisen rikoksen tutkinta maksoi keskimäärin 401 euroa vuonna 2013. (Hinkkanen 2014, 414-416.) Sovittelun yhteiskunnallista rahallista arvoa voidaan tarkastella esimerkiksi vertaamalla vuotuisiin oikeudenkäyntikuluihin, ja mikäli sovittelua tarkastellaan rikollisuutta ennaltaehkäisevänä toimintana, kustannussäästöt voisivat olla teoriassa myös huomattavasti suuremmat.

Poliisi katsoi sovittelulla olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi nuorten alkavan rikollisuuden ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi (Iivari 2010, 76). Vuonna 2012 alle 21-vuotiaita nuoria rikoksentekijöitä sovittelussa olikin 42 % kaikista epäillyistä. Nuorista rikoksentekijöistä alaikäisiä oli 71 %. Nämä luvut niin ikään kertovat, että sovittelu on vaikuttava vaihtoehto etenkin nuorille rikoksentekijöille alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti. (Niemi 2014, 403.)

Sovitteluprosessin aikana tartutaan myös asiakkaiden mahdollisiin sosiaalisiin ongelmiin. Sovittelijoille on koulutettu myös palveluohjauksellista otetta asiakkaidensa kohtaamiseen ja tarvittaessa tarpeiden mukaan ohjaamaan heitä kulloiseenkin tilanteeseen sopivimmaksi katsomiinsa palveluihin, kuten esimerkiksi paikalliseen väkivaltatyöhön, lastensuojeluun ja A-klinikalle. (Iivari 2010, 77.)

Vapaaehtoistyöllä yleensä katsotaan olevan viiveellä näkyviä, mutta sitäkin merkittävämpiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Vapaaehtoistoiminta aktivoi kansalaisia, lisää solidaarisuutta ja tasa-arvoa, kaventaa yhteiskunnallisia eroja sekä luo toiminnan paikkoja kansalaisille. Voidaan siis todeta, että vapaaehtoistoiminta on hyvin vakavasti otettavaa yhteiskunnallista toimintaa. (Laimio & Välimäki 2011, 22.)

4 Aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia

Sovittelusta on aikaisemmin tehty sekä pro gradu-tutkielmia että ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Koska sovittelu on tuore asia, löytyy siitä myös suhteellisen tuoreita valtakunnallisia tutkimuksia. Esimerkiksi Juhani Iivarin tutkimus Oikeutta oikeuden varjossa (2007) arvioi rikossovittelulain täytäntöönpanoa. Tutkimuksessa on haastateltu muun muassa poliisin, syyttäjänviraston ja sovittelutoimistojen johtavaa henkilökuntaa.

Aiheeseen liittyvistä opinnollisista tutkimuksista mainittakoon ainakin Anna Helimo, joka ylemmän ammattikorkeatutkinnon opinnäytetyössään ”Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Sovittelijana toimimisen haasteet ja toimintaa tukeva ohjaus ja koulutus” (2013) selvitti vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemyksiä sovittelun haasteista ja toimintaa tukevista asioista sekä sovittelutoimiston antamasta tuesta. Helimon tutkimuksen tulos oli havainto siitä, mitkä tekijät vaikuttavat sovittelun onnistumiseen sovittelijoiden antamien vastausten perusteella. Näitä tekijöitä olivat toimintaperiaatteet, sovittelun ohjaajat, asiakkaat ja sovittelijat itse. Helimo listasi myös sovittelutoiminnalle haasteellisia piirteitä sekä sovittelijan toimintaa tukevia asioita. Sovittelijan toimintaa tukevat asiat ovat Helimon tutkimuksessa yhtenevät tämän opinnäytetyön kohdan ”minkä koette tärkeimpänä tukena sovittelutapausten hoitamisessa” vastausvaihtoehtojen kanssa.

Sovittelun ihanteiden ja käytännön kohtaamista erityisesti parisuhdeväkivallan sovittelussa on tutkinut Riikka Henttonen pro gradu-tutkielmassaan ”Jatkuuko parisuhdeväkivalta sovittelussa? Sovittelun ihanteiden ja käytännön kohtaaminen” (2012). Tutkimuksessa selvitetään parisuhdeväkivallan erityispiirteitä sovittelussa. Henttonen tutkimuksen tuloksena todettiin, että sovittelussa jää toteutumatta edellytys siitä, että sovittelun osapuolet ymmärtävät sovittelun merkityksen ja että toistuvaa väkivaltaa soviteltiin vastoin lakivaliokunnan antamaa mietintöä (LaVM 13/2005vp.) Lähisuhdeväkivallan sovittelua on tutkinut myös Niina Matinlassi pro gradu-tutkimuksessaan ”Tien risteyksessä. Kokemuksia lähisuhdeväkivallan sovittelusta” (2014). Tutki-

muksen kohteena oli naisiin kohdistunut väkivalta ja tutkimuksessa avattiin lähisuhdeväkivallan käsitteistöä sekä uhrin asemaa palvelujärjestelmässä. Matinlassin löytämä keskeinen tulos oli se, että sovittelussa väkivalta näyttäytyi hyvin monimuotoisena ja tärkeää sovittelussa oli väkivallasta sekä parisuhteen tulevaisuudesta puhumisen mahdollistaminen.

Sovittelutoimiston ja poliisiviranomaisten yhteistyötä on tutkinut Maiju Kunnas ylemmän ammattikorkeatutkinnon opinnäytetyössä ”Sovittelutoimiston sekä poliisilaitoksen välinen moniammatillinen yhteistyö ja sen kehittäminen Pirkanmaalla” (2014). Kunnas pyrki selvittämään toimintatapoja sovittelutoimiston ja poliisilaitoksen välillä ja tutkimaan, millaista moniammatillista yhteistyötä poliisi ja sovittelutoimisto tekevät keskenään. Tavoite oli myös lisätä poliisin tietoa sovittelusta sekä sovittelutoimiston henkilökunnan tietoa sovittelun merkityksestä rikostutkintaprosessissa. Tutkimuksen tuloksissa todettiin, että Pirkanmaan sovittelutoimiston ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen välinen moniammatillinen yhteistyö koettiin tärkeänä. Myös erilaisia yhteistyön toimintatapoja listattiin. Organisaatioiden mielestä yhteistyötä tuli myös entisestään lisätä.

Keski-Suomen sovittelutoimistolle on aiemmin tehty pro gradu-tutkielma Sanni Tehikarin toimesta. Tehikari haastatteli ryhmähaastattelumenetelmää käyttäen vapaaehtoisia sovittelijoita tutkielmassaan ”Se on niin elämänmakuista ja inhimillistä.” (2013.) Vapaaehtoisten sovittelijoiden motivaatio ja toiminnalle annetut merkitykset ja tutki muun muassa sovittelijoiden motivaatiota ja sitä, mitä merkityksiä nämä antavat sovittelutoiminnalle. Tehikarin saama keskeinen tutkimustulos oli se, että sovittelijoiden antamat merkitykset sovittelutoiminnalle olivat yhteneväiset restoratiivisen oikeuden ideologian kanssa.

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksella tulee aina olla jokin tarkoitus tai tehtävä. Kun tutkimuksen tarkoitus on valittu, ohjaa se tutkimusstrategian valintaa. Tutkimus voi olla luonteeltaan esimerkiksi kartoittavaa, selittävää, kuvailevaa tai ennustavaa. Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan sekä kartoittavaa että selittävää tutkimusta. Kartoittavan tutkimuksen tehtävänä on muun muassa löytää uusia näkökulmia ja ilmiöitä tutkittavasta aiheesta. Kartoittavalla tutkimuksella voidaan myös selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä sekä kehittää hypoteeseja. Kartoittava tutkimus toteutetaan useimmiten kvalitatiivisesti. Selittävä tutkimus etsii selitystä tilanteeseen tai ongelmaan. Tutkimuskysymys asetellaan esimerkiksi muotoon ”mitkä tapahtumat, asenteet ja toiminnot ovat vaikuttaneet tutkittavaan ilmiöön?”. Selittävä tutkimus voidaan toteuttaa sekä kvantitatiivisena että kvalitatiivisena tutkimuksena. On kuitenkin huomattava, että joihinkin tutkimuksiin voi sisältyä useampi kuin yksi tarkoitus. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 133-134.)

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan lähtökohtaisesti kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä ovat käsitteiden määrittely, hyvin suunniteltu aineiston keräämisen suunnittelu ja toteutus sekä tutkittavien henkilöiden perusteltu valitseminen. Koehenkilöistä määritellään perusjoukko, johon tulosten tulee päteä. Perusjoukosta valikoituvat koehenkilöt/osallistujat muodostavat tutkittavan otoksen. (Hirsjärvi, ym. 2007, 136.) Otos tarkoittaa perusjoukon osaa, jolla voidaan saada perusjoukkoon yleistettävissä oleva kokonaiskuva (Vilkkä 2007, 56). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistot muokataan usein tilastollisesti käsiteltävään muotoon ja päätelmät tehdään havaintoaineistosta tilastollisten analyysityökalujen, kuten esimerkiksi prosenttitaulukoiden, kautta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa teorian ja aiemmista tutkimuksista syntyneiden johtopäätösten hyväksikäyttäminen on myös keskeisessä roolissa. (Hirsjärvi, ym. 2007, 136.)

Opinnäytöllämme on kaksi tavoitetta. Tutkimme vapaaehtoisten sovittelijoiden käsitäisiä sovittelusta sekä vapaaehtoistyöstä ja luomme Keski-Suomen sovittelutoimistolle vuotuisen kyselylomakkeen toimiston omaan käyttöön. Omaan tutkimukseemme liittyen kysely tulee olemaan laajempi kuin vuotuinen kysely, mutta yhdessä sovittelutoimiston kanssa erottelemme vuotuisen kyselyn laajemmasta kyselystämme. Keski-Suomen sovittelutoimisto voi käyttää luomaamme kyselyä toimiston kehityksen seurannassa vertaamalla edellisen vuoden ja seuraavan vuoden vastauksia.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössämme on neljä:

1. Mikä motivoi Keski-Suomen alueella ihmisiä hakeutumaan mukaan vapaaehtoiseksi sovittelutoimintaan?
2. Mitä sovittelutoiminta vapaaehtoistyönä sovittelijoille merkitsee?
3. Mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia sovittelijat näkevät sovittelutoiminnalla olevan?
4. Mikä on sovittelijoiden näkemys sovittelutoimiston nykyisestä toimintamallista sovittelunohjauksen sekä sovittelutoimiston tarjoaman koulutustarjottimen osalta?

Määrällisen tutkimuksen tavoitteena tässä tapauksessa on kartoittaa sovittelijoiden näkökulmia. Kartoittavan tutkimuksen avulla voidaan selvittää vähän tunnettuja asioita. (Vilkka 2007, 19-20.)

5.2 Tutkimusmenetelmän valinta, tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi valitsimme standardisoidun kyselyn (liite 1). Tämä tarkoittaa kyselymme olevan vakioitu, eli kaikilta kyselyyn osallistujilta kysytään samat kysymykset samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Kyselylomake käytetään aineistonkeruumuotona, kun havainnoitavana yksikkönä on henkilö ja tämän omat mielipiteet. Kysely soveltuu opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi hyvin, koska tutkittavia henkilöitä on paljon. Sekä verkossa toteutettu että postitse lähetetty kysely parantavat tutkimusjoukon osallistujien tavoitettavuutta. (Vilkka 2007, 28.) Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Aineisto,

joka kerätään kyselyn avulla, käsitellään yleensä kvantitatiivisesti. Kyselyllä pystytään tavoittamaan määrällisesti paljon henkilöitä, ja kysely tutkimusmuotona säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Huolellisesti suunniteltu kyselylomake mahdollistaa aineiston nopean käsittelyn ja analysoinnin esimerkiksi tietokoneen avulla. Kyselyn avulla kerättyyn tietoon on kehitetty tilastollisia analyysi- ja raportointimuotoja. Kyselytutkimuksen haasteita on esimerkiksi se, ottavatko koehenkilöt tutkimuksen vakavasti, ymmärtävätkö he annetut vastausvaihtoehdot sekä mahdollinen tutkimuskadon arvioitua suurempi osuus. Lisäksi hyvän kyselyn laatiminen vaatii tutkijalta monenlaista tietoa ja taitoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Tässä opinnäytetyössä käytetty kysely sisältää viisitoista erillistä kysymystä. Kysymyksistä löytyy sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kohtia. Kuitenkin jokaisessa monivalintakysymyksessä vastaaja voi tarvittaessa valita ”jokin muu, mikä?”-vaihtoehdon, mikäli ei löydä muista annetuista vaihtoehdoista itselleen sopivaa. Kysely toteutettiin Webropol-verkkokyselyohjelmistoa hyväksikäyttäen, ja se lähetettiin tutkittavalle joukolle sekä sähköpostitse että kirjeitse. Kyselyn saatteessa (liite 2) sovittelijoita opastettiin käytännön asioissa tutkimukseen osallistumisen suhteen. Keski-Suomen sovittelutoimisto osallistui postitse lähetetyn kyselylomakkeen kustannuksiin, mikä käytännössä tarkoittaa kyselyn postitse toimittamisesta koituvia kustannuksia sekä kyselyn mukana lähetettyjä palautuskuoria. Vastaajien osoite- tai henkilötietoja ei luovutettu tutkijoille, vaan kaikki yhteydenpito tapahtui Keski-Suomen sovittelutoimiston kautta. Keski-Suomen sovittelutoimisto ei kuitenkaan saanut kyselyn vastauksia eli niin kutsuttua raakamateriaalia, vaan näkevät kyselyn tuloksen lopullisesta tuotoksesta. Kyselylomake kuitenkin sisältää kohdan ”avointa palautetta Keski-Suomen sovittelutoimistolle”, jonka sisältö palautetaan toimiston henkilökunnalle sellaisenaan.

Kyselylomake muodostettiin osittain yhteistyössä Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan kanssa, jotka myös toimivat testivastaajina ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä tutkimusjoukolle. Tutkimusta tekevät ovat itse myös vapaaehtoisia sovittelijoita; tämä auttoi kysymysasetteluiden lopullisessa muodostamisessa. Myös tästä opinnäytetyöstä löytyvää lähdemateriaalia on käytetty kyselyn kehittämiseen,

mikä helpottaa kyselyn analysointia sekä saadun materiaalin vertailua aiemmin saatuun tutkimustietoon. Kyselylomaketta alettiin rakentamaan kysymyksillä, joihin opinnäytetyötä tekevät sekä joissain tapauksissa myös Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunta halusivat saada vastauksia. Vastausvaihtoehtoja esimerkiksi sovittelun yhteiskunnallista vaikuttavuutta käsitteleviin kysymyksiin kehitettiin aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella. Näin saatiin teoriapohjansa puolesta päteviä vastausvaihtoehtoja sekä vertailupintaa aiempien tutkimuksien tulosten ja Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisten näkemysten välille. Alustavaan versioon Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan toimintaa koskevasta kysymyspatteristosta tutkimusta tekevät loivat kysymyspohjan, jota yhdessä sovittelutoimiston henkilökunnan kanssa muokattiin enemmän myös henkilökunnan tarpeita vastaaviksi. Keski-Suomen sovittelutoimistolta saatiin ohjausta myös eri vastausvaihtoehtojen luokitteluun ja vastausten sujuvampaan käsittelyyn.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

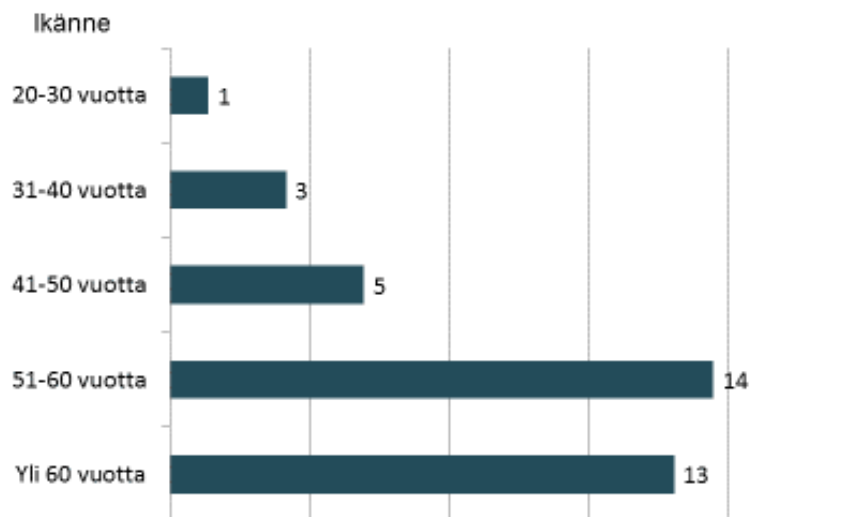
Kvantitatiivisen tutkimuksen analysoinnin yleisohjeeksi sopii analyysin lineaarinen eteneminen. Analyysi etenee vaiheittain: aineisto kuvataan, luokitellaan, yhdistetään ja lopuksi selitetään saadut tutkimustulokset. (Hirsjärvi ym. 2007, 218.) Kuten sanottua, tutkimuksemme on luonteeltaan kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Koska kyselylomakkeessa oli myös avoimia vaihtoehtoja, kyselyyn vastaavat pystyivät antettujen vaihtoehtojen lisäksi myös kertomaan oman vapaavalintaisen näkemyksensä, kysely sisältää osittain myös kvalitatiivisia piirteitä. Avointen kohtien vastauksia pyrittiin ymmärtämään laadullisten sisältöanalyttisten menetelmien avulla, eli avoimet vastaukset pyrittiin järjestämään selkeään ja pelkistettyyn muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108.)

Analysointi toteutettiin Webropol -kyselyohjelman valmiilla työkaluilla. Ohjelmalla pystyy luomaan taulukoita ja kaavioita sekä tarkastelemaan ristiin eri kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja.

6 Tutkimustulokset

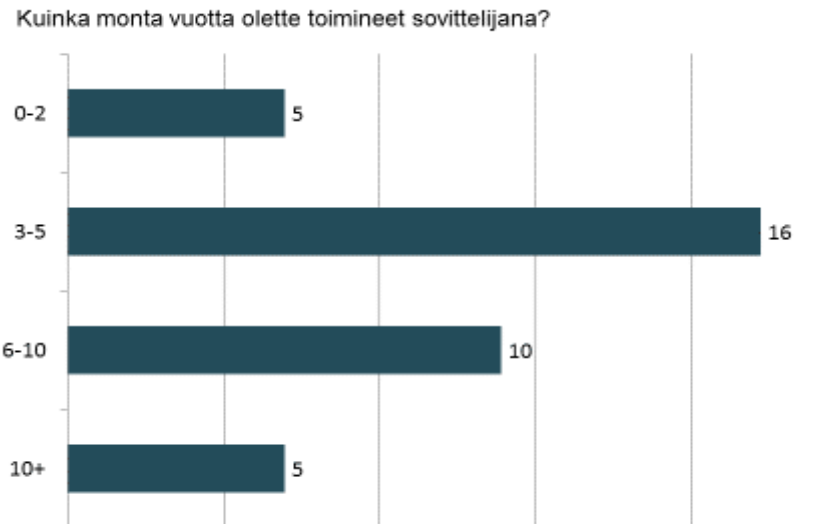
6.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksessa käytettyjä kyselylomakkeita lähetettiin sekä sähköisesti että postitse yhteensä 54 vapaaehtoiselle sovittelijalle. Kyselyyn vastasi 36 sovittelijaa. Kyselyyn vastanneista (N=36) miehiä oli 11 ja naisia 25. Vastauksia saatiin kaiken ikäisiltä, mutta suurin osa, 27 vastaajaa, oli yli 50-vuotiaita. Alle 30-vuotiaita vastaajia oli yksi ja loput kahdeksan ovat iältään 31-50-vuotiaita.

KUVIO 1 Tutkimusjoukon ikärakenne

Vastanneista suurin osa, 16, on toiminut sovittelijana 3-5 vuotta. Tuoreita (0-2 vuotta sovitelleita) ja erittäin kokeneita (10+ vuotta sovitelleita) vastanneista on yhtä paljon, kumpaakin viisi kappaletta.

KUVIO 2 Sovittelijoiden kokemus

6.2 Vapaaehtoistyön motiivi ja merkitys sovittelijalle

”Sovittelu näkyväksi yksilöille oman velvollisuutensa ja oikeutensa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä.” (Sovittelija 1.)

”Jokaisen suomalaisen pitäisi tehdä jotain konkreettista vapaaehtoista suomalaisten hyväksi.” (Sovittelija 3.)

Tutkimukseen vastanneista sovittelijoista (N=36) puolet vastasivat tekevänsä myös muuta vapaaehtoistyötä sovittelutoiminnan lisäksi. Sovittelijoista neljäsosa kertoo tehneensä muuta vapaaehtoistyötä ennen sovittelutoimintaa ja viimeinen neljännes vastasi, ettei ole muuta vapaaehtoistyötä sovittelutoiminnan lisäksi tehnyt. Kokeemmista yli kymmenen vuotta sovitelleista neljä viidestä kertoi sovittelun ohella tekevänsä myös muuta vapaaehtoistyötä, kun taas tuoreista 0-2 vuotta sovitelleista vain yksi viidestä kertoi tekevänsä muuta vapaaehtoista työtä. Kuitenkin myös tuoreista sovittelijoista kolme viidestä kertoi aiemmin tehneensä jotain vapaaehtoistyötä.

Kysymykseen ”mikä sai teidät aloittamaan sovittelutoiminnan” selvästi suurin osa vastaajista valitsi vaihtoehtokseen kohdan ”sovittelun yhteiskunnallinen vaikuttavuus.” Kysymyksessä pystyi valitsemaan kaksi itselleen sopivinta vastausvaihtoehtoa. Muut vastausvaihtoehdot keräsivät kohdejoukolta suunnilleen saman verran vastauksia, joten Keski-Suomen sovittelutoimiston sovittelijoiden näkemys sovittelutoiminnan merkityksestä on ensisijaisesti painottunut yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Vastausten perusteella pääteltävä tutkimustulos on, että sovittelutoiminnan taustamotiivina vaikuttaa halu olla mukana vaikuttamassa yhteiskunnallisesti.

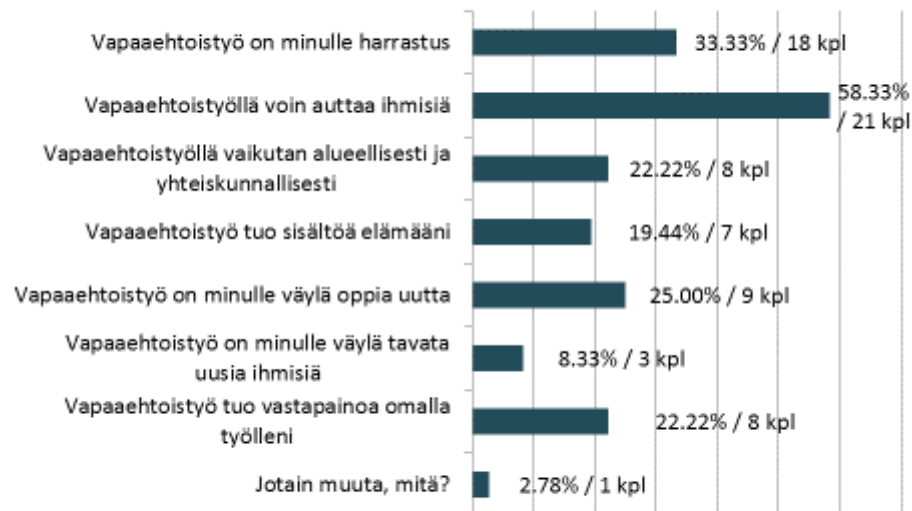
KUVIO 3 Mikä sai vapaaehtoiset aloittamaan sovittelutoiminnan

”Jokin muu, mikä?”- kohta eli avoimen vastauksen mahdollisuuden sisältänyt vaihtoehto keräsi mm. seuraavanlaisia vastauksia:

”Sovinnon teko tärkeää ihmisyyteille, ” ”auttamishalu, oman elämäkokemuksen hyödyntäminen ja jakaminen, yhteiskunnallisen perspektiivin laajentaminen, ” ”uusi asia minulle, joten halusin selvittää mitä se oikein pitää sisällään, ” ”halu olla yhteiskunnan käytössä, velvollisuudentunto.”

Avoimissa vastauksissa syynä sovittelutoimintaan lähtemiselle korostuu inhimillinen uteliaisuus sovittelua kohtaan. Vastaajat ovat kuulleet sovittelusta, pitäneet sitä mielenkiintoisena ja olleet halukkaita selvittämään, mistä vapaaehtoisessa sovittelutoiminnassa oikein on kysymys. Avoimissa vastauksissa korostui mielenkiinnon ja uteliaisuuden rinnalla myös yksinkertainen auttamisen halu ja tässäkin halu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Mitä vapaaehtoistyö teille ennen kaikkea merkitsee? Voitte valita korkeintaan kaksi asiaa.

KUVIO 4 Mitä vapaaehtoistyö teille ennen kaikkea merkitsee?

”-- se on yhteiskunnalle edullista toimintaa ja sillä voidaan rakentaa ihmisten välistä yhteistyötä ja sovintoa.” (Sovittelija 2.)

Kysymykseen ”mitä vapaaehtoistyö teille ennen kaikkea merkitsee” selvästi eniten vastauksia (21 kpl) on kerännyt vaihtoehto ”vapaaehtoistyöllä voin auttaa ihmisiä.” Toinen paljon vastauksia (12 kpl) kerännyt vaihtoehto on ”vapaaehtoistyö on minulle harrastus.” Tähänkin kysymykseen sai vastata kahdella vaihtoehdolla. Koska kaikki vaihtoehdot keräsivät vastauksia, voidaan todeta sovittelijoiden antavan vapaaehtoistyölle monenlaisia merkityksiä kukin omista näkökulmistaan ja lähtökohdistaan ponnistaen. Avoin vaihtoehto ”jokin muu, mikä?” keräsi yhden vastauksen, joka liittyy niin ikään yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Yksi tutkimuksemme tutkimuskysymyksistä liittyi sovittelijoiden näkemyksiin sovittelun yhteiskunnallisista vaikutuksista. Kysymykseen ”minkälaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia koet sovittelutoiminnalla olevan?” vastaajat saivat valita yhdestä kahteen omalla kohdallaan sopivinta vastausvaihtoehtoa. Kaikki kyselyyn vastanneet löysivät sovittelutoiminnalle yhteiskunnallisia vaikutussuhteita. Eniten vastauksia keräsi vaihtoehto ”sovittelu säästää yhteiskunnan varoja ja resursseja” (29 kpl.) Toinen selvästi tärkeäksi vaikutukseksi koettu vaihtoehto oli ”sovittelulla ehkäistään nuorten alkavaa rikollisuutta” (20 kpl.)

KUVIO 5 Sovittelijoiden mielipide sovittelun yhteiskunnallisesta vaikutuksesta

Avoimet ”jokin muu, mikä?”-vastaukset (2 kpl) ovat ”kasvattaa ihmistä kantamaan vastuuta sekä itsestä että muista” ja ”sovittelu tekee näkyväksi yksilöille oman velvollisuutensa ja oikeutensa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä.” Vastaukset käsittelivät yksilön omaa vastuun ottoa teoistaan sekä asemaa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä.

6.3 Näkemys sovittelutoimiston toiminnasta ja sen kehittämiskohdat

”Ei toivomuksia. Toiminta mielestäni hyvää.” (Sovittelija 4.)

”Jatkakaa samaa malliin, mutta unohtakaa välillä liiallinen kiltteys. Suuttua saa, jos meitä tarvitsee ojentaa.” (Sovittelija 5.)

”Sovitteluohj. parempi tavoitettavuus, se joskus ontuu.” (Sovittelija 6.)

Yksi opinnäytetyömme tavoitteista oli luoda sovittelutoimistolle työkalu, jonka avulla henkilökunta voi arvioida omaa toimintaansa ja toiminnan kehityskohtia. Sovittelijoiden mielipiteitä tutkittiin monivalintakysymyspatteristolla, joka sisälsi useita kysymyksiä, joihin vastattiin valitsemalla kohdista 1-5 (ei lainkaan samaa mieltä – täysin samaa mieltä) vastaajalle sopivin vaihtoehto. Jatkossa sovittelutoimisto voi arvioida toimintaansa vertailemalla kysymyspatteriston vastauksia edellisvuosien keskiarvoon. Seuraavaksi esittelemme saadut tulokset ryhmittelemällä kysymykset seuraaviin kategorioihin: sovittelutoimiston ohjaus, koulutukset, käytänteet ja muut asiat. Ohjauksen kategoriaan liittyvät kysymykset sovittelutoimiston tarjoamasta yksilöllisestä- ja ryhmäohjauksesta, koulutuskategoriaan sovittelutoimiston tarjoamasta täydennyskoulutuksesta, käytänteisiin yleiset käytännöt ja muihin asioihin asiat, jotka eivät edellä mainittuihin kategorioihin liittyneet. Toimeksiantajan toive oli kyselyn avulla löytää kehittämiskohtia työhönsä sekä helpottaa tulevan työn suunnittelua. Tästä johtuen osion tulosten käsittelyä painotetaan muihin osioihin verrattuna jonkin verran enemmän.

Koulutukset:

Kysymys	Vastausten keskiarvo (max=5)
Sovittelutoimisto tarjoaa riittävästi koulutusta	4,53

Sovittelutoimiston uusi linjaus neljästä vaaditusta osallistumisesta koulutuksiin vuositasolla on minusta tarpeellinen	4,14
Sovittelutoimiston tarjoama koulutustarjotin on minusta selkeä ja kattaa tarpeelliset osa-alueet	4,06

Kuvaajassa osoitetut vastausten keskiarvot osoittavat sovittelijoiden olevan lähtökohtaisesti varsin tyytyväisiä sovittelutoimiston harjoittamaan koulutuspolitiikkaan. Kehittämiskohtia voi halutessaan löytää koulutustarjottimen selkeydestä sekä uudesta koulutuslinjauksesta, vaikka niidenkin keskiarvoa voidaan pitää hyvänä. Muutamassa avoimessa vastauksessa Keski-Suomen sovittelutoimiston linjausta neljästä sitovasta koulutukseen osallistumisesta kritisoitiin ja esimerkiksi vuorotyöläiset kokivat haastavaksi koulutusten sijoittamisen omiin aikatauluihinsa. Sovittelijoiden mielestä sovittelutoimisto tarjoaa runsaasti koulutusta. Verrattaessa uusia (0-2 vuotta sovitelleita) ja erittäin kokeneita (yli 10 vuotta sovitelleita), oli suhtautuminen velvoittaviin koulutuksiin erilainen. Tuoreempien sovittelijoiden keskuudessa linjaus koettiin hyväksi keskiarvolla 4,8, kun taas kokeneempien sovittelijoiden vastausten keskiarvo on 3,4 yksikköä. Tuoreemmat sovittelijat siis kokivat runsaan lisäkoulutuksen olennaisesti tärkeämmäksi kuin kokeneemmat kollegansa.

”Kuusi pakollista on liikaa ainakin työssäkäyvälle ihmiselle. Näin monta pakollisuutta ja vapaaehtoisuus??” (Sovittelija 8.)

”Nyt tuo koulutusvelvoite vähän hirvitti, kun tekee itse vuorotyötä.. Mutta ajattelin yrittää vain parhaani, siinä kaikki. Oikeestaan olen itsekin yllättynyt mitenkä moneen juttuun olen kuitenkin pystynyt osallistumaan.” (Sovittelija 9.)

”Koulutuksia voisi jatkossakin järjestää yhtä tiiviisti kuin tänä vuonna. Hyvä on myös koulutusten yhteydessä palata perusasioihin ja kerrata niitäkin.” (Sovittelija 10.)

Käytänteet:

Kysymys	Vastausten keskiarvo (max=5)
Sovittelutoimiston henkilökunta on helposti tavoitettavissa	4,03
Sovittelutoimisto tekee toimivia sovittelijaparivalintoja	3,92
Koen voivani antaa sovittelutoimiston henkilökunnalle avoimesti palautetta	4,5
Olen tyytyväinen saamaani kulukorvaukseen	3,11
Koen kulukorvauksen välttämättömänä osana vapaaehtoistyötä sovittelussa	3,5

Pääsääntöisesti kuvaajassa esitellyt keskiarvot ovat hyviä. Kuitenkin esimerkiksi kulukorvauksiin osa vastanneista oli tyytymättömiä, ja vaikka kyseessä on asia, joka on valtakunnallisesti asetettu eikä siihen sikäli voi vaikuttaa, voi tyytymättömyys vaikuttaa sovittelijan viihtyvyyteen toiminnassa. Viisi vastaajista kertoi olevansa täysin eri mieltä ja yhdeksän pääosin eri mieltä väitteen ”olen tyytyväinen saamaani kulukorvaukseen” kanssa. Kuitenkaan kontrastina kyseiselle kohdalle väitteen ”koen kulukorvauksen välttämättömänä osana vapaaehtoistyötä sovittelutoiminnassa” ei olla varauksetta samaa mieltä, eikä iso osa sovittelijoista pidä kulukorvausta välttämättömänä. Vastaukseen vaikuttavat monet asiat lähtien taloudellisesta tilanteesta, sovittelijan asuinpaikasta ja muista muuttujista. Sovittelutoimisto voi löytää kehityskohtia myös sovittelijaparien valitsemisessa, joka jäi keskiarvossa alle vaihtoehdon ”pääosin samaa mieltä.” Avoimen palautteen antaminen sovittelutoimistolle koettiin helpoksi ja hyvin toimivaksi. Erityisesti naisten mielestä sovittelutoimiston henkilökunnan tavoitettavuus voisi olla paremmalla tolalla vastausten keskiarvon ollessa 3,88 yksikköä verrattuna miesten 4,36 yksikköön.

Ohjaus:

Kysymys	Vastausten keskiarvo (max=5)
Soviteltavia asioita ohjataan minulle riittävästi	4,08
Sovittelutoimisto antaa minulle riittävästi tietoa tarjotessaan minulle soviteltavaa tapausta	4,56
Sovittelutoimisto tarjoaa minulle tarpeeksi tukea vapaaehtoistyössäni	4,39
Koen sovittelutoimiston tarjoamat henkilökohtaiset keskustelut tärkeinä	4,17
Henkilökohtaisia keskusteluja järjestetään riittävästi	4,28
Soviteltavia asioita ohjataan minulle liikaa	1,5
Saan sovittelutoimistosta riittävästi yksilöllistä ohjausta	4,31
Henkilökohtaisia keskusteluja järjestetään mielestäni liian usein	1,89

Sovittelutoimiston tarjoamaan ohjaukseen ollaan pääasiassa tyytyväisiä suurimman osan vastauksista keskiarvojen ylittäessä kohdan ”pääosin samaa mieltä.” Kuitenkin kohdat ”soviteltavia asioita ohjataan minulle liikaa” ja ”henkilökohtaisia keskusteluja järjestetään mielestäni liian usein” olivat muille kysymyksille ikään kuin käänteisiä ja kertovat nekin osaltaan sovittelutoimiston toiminnan olevan hyvää. Tästä voidaan päätellä sovittelutoimiston henkilökunnan hallitsevan sovittelijoiden silmissä työnsä kiitettävästi. Mielenkiintoinen huomio on se, että ”koen henkilökohtaiset keskustelut tärkeiksi”-vaihtoehto sai nuorempien, 0-2 vuotta sovitelleiden sovittelijoiden keskuudessa keskiarvon 4,8, kun taas kokeneet, yli 10 vuotta sovitelleiden vastauksista keskiarvo oli 4,0. Tämä voi osaltaan johtua siitä, että tuoreemmat sovittelijat eivät

ole vielä kartuttaneet kokemusta ja taitojaan niin pitkään, vaan kokevat ennen kaikkea toimiston ohjauksen tarpeelliseksi vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa.

Muut:

Kysymys	Vastausten keskiarvo (max=5)
Sovittelutoimisto tarjoaa riittävästi myös virkistystoimintaa	4,33
Koen virkistystoiminnan tärkeäksi osaksi vapaaehtoistyötä	4,11
Olen hankkinut itsenäisesti tietoa sovittelusta	3,94

Muut asiat, kuten virkistystoiminnan järjestäminen, koettiin tärkeänä ja riittävänä. Naisista suurempi osa koki virkistystoiminnan tärkeämmäksi osaksi vapaaehtoistyötä kuin miehistä. Naisten vastausten keskiarvo oli 4,28 yksikköä ja miesten 3,73 yksikköä. Itsenäisesti tietoa sovittelusta eivät kaikki vastaajat ole aktiivisesti hankkineet.

”Sovittelutoimistolla on minun mielestäni hyvin suuri merkitys ja vastuu sovittelijoiden sitoutumisesta. Ja minusta on hyvin sovittelutoimisto onnistunut järjestämällä virkistystoimintaa, työnohjausta, koulutusta -- minusta sovittelutoimisto on hienosti ylläpitänyt palautteen antoa, joka on molemminpuolista.” (Sovittelija 7.)

6.4 Muita tutkimustuloksia

KUVIO 6 Sovittelijoiden kokemus heille tärkeimmästä tukimuodosta sovittelutapauksissa

Sovittelijat kokivat itselleen tärkeimmäksi tueksi sovittelutapauksissa parityön ja vertaistuen. Kuitenkin neljännes vastaajista valitsi huolellisen valmistautumisen ja noin viidesosa sovittelutoimiston henkilökohtaisen ohjauksen. Kaikki ”jokin muu, mikä?”-kohdan avoimet vastaukset käsittelivät sitä, että annetuista vaihtoehtoista useampaa pidettiin tärkeimpänä tai ettei osattu nostaa yhtä annettua vaihtoehtoa tärkeimmäksi.

Kohdassa ”minkä koette tärkeimpänä oman kehityksenne kannalta sovittelijana” 26 vastaajaa eli selkeästi suurin osa valitsi vastausvaihtoehdon ”kokemuksen karttuminen ja erilaiset sovittelut”. ”Toimiston palaute, ” ”sovitteluparin palaute” ja ”itsenäisen tiedonhankinta aiheesta” olivat vaihtoehtoja, joita yksikään vastaajista ei valinnut. Muutamia vastauksia keräsivät kohdat ”koulutukset” ja ”vertaissovittelijoiden illat” ja avoin ”jokin muu, mikä?”-kohta, jossa vastaukset pääsääntöisesti ylläolevan kaltaisesti käsittelivät sitä, että vain yhden vaihtoehdon tärkeimmäksi nostaminen on haastavaa.

7 Pohdinta ja johtopäätökset

7.1 Tutkimustulosten yhteenvetoa

Opinnäytetyöllemme asetettiin kaksi erillistä tavoitetta, joista molemmat voidaan katsoa saavutetuiksi. Tavoitteina oli tutkia vapaaehtoisten sovittelijoiden käsityksiä ja näkemyksiä sovittelusta ja vapaaehtoistyöstä sekä luoda Keski-Suomen sovittelutoimiston käyttöön kyselylomake vuotuiseksi työn arvioinnin välineeksi. Tutkijat ovat pitäneet kyselylomaketta työvälineenä onnistuneena ja sovittelutoimiston henkilökunta on siitä antanut positiivista palautetta. Kyselyn toimivuus vuotuisessa käytössä voidaan arvioida vasta, kun kysely on ollut pidemmän aikaa sovittelutoimiston käytössä. Ensimmäistä tavoitetta lähdimme saavuttamaan luomalla opinnäytetyömme tutkimukseen neljä tutkimuskysymystä.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli ”mikä motivoi Keski-Suomen alueella ihmisiä hakeutumaan mukaan vapaaehtoiseksi sovittelutoimintaan?” Suuri osa vastaajista koki motivaationa osallistumiselleen sovittelun yhteiskunnalliset vaikutukset. Tästä voidaan päätellä, että ainakin tutkimuksen kohdejoukko kokee voivansa ja haluaa vaikuttaa vapaaehtoistyöllä yhteiskunnan toimivuuteen. Myös rehellinen uteliaisuus ja uuden oppiminen olivat kohdejoukolle tärkeitä tekijöitä sovittelutoiminnan aloittamiselle. Toinen tutkimuskysymys oli ”mitä sovittelutoiminta vapaaehtoistyönä sovittelijoille merkitsee?” Vapaaehtoistyössä tärkeimpänä sovittelijat näkivät sen, että he sitä kautta pääsevät auttamaan toisia ihmisiä. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ei tämän tutkimuksen mukaan ole vapaaehtoistyön tärkein motiivi, mutta yksilöidymmin sovittelussa vapaaehtoistyön motiivina korostuu nimenomaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuus. Tämä mahdollisuus on valtaosan kohdejoukosta saanut sovittelutoiminnan kaikista vapaaehtoistyön muodoista valitsemaan.

Kolmas tutkimuskysymys oli ”mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia sovittelijat näkevät sovittelutoiminnalla olevan?” Tutkimuskysymys oli opinnäytetyön kannalta aseteltu onnistuneesti, koska tutkimukseen osallistuneet näkivät nimenomaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen tärkeänä valintaperusteena vapaaehtoistyöhön hakeutumisessa.

Suurimpana yhteiskunnallisena vaikutuksena tulosten perusteella pidettiin yhteiskunnan varojen ja resurssien säästämistä. Yhteiskunnan ja oikeuslaitoksen resurssien säästäminen on noussut julkisessa keskustelussa usein kiistakapulaksi, ja esimerkiksi Flinck (2011, 28) on todennut sovittelun tuovan kustannussäästöjä ja mahdollistavan oikeuslaitoksen keskittymisen rikosoikeudellisesti vakavampiin prosesseihin. Tutkimuksen tulosten mukaan vastaajat pitivät seuraavaksi tärkeimpänä vaikutuksena uusintarikollisuuden ja ennen kaikkea nuorten alkavan rikollisuuden ehkäisemistä. Tämä tulos kulkee käsi kädessä sen kanssa, että sovittelua pidetään toimivana ratkaisuna ennen kaikkea lasten ja nuorten rikosten käsittelyssä.

Sovittelijoiden näkemyksellä sovittelun vaikuttavuudella nuorten rikollisuuteen on sikälikin perää, että Ossi Eskelinen on tutkimuksessaan ”Hermot vapautu ja tuli puhdas olo. Alle 15-vuotiaiden rikosten sovittelun käytännöt ja vaikutukset.” vuodelta 2005 todennut, että toteutetun seurannan aikana alle 15-vuotiaana sovitteluun osallistuneista 50–60 % lopetti lainvastaiset teot jo ensimmäisen ja ainoan sovittelun jälkeen ja alle viidennes heistä teki vielä yhden lainvastaisen teon ennen kaidalle polulle palaamistaan. (Rikoksen ja riidan sovittelumenettely n.d.) Samassa tutkimuksessa haastatellut sovittelijat kertoivat kokevansa lapsen sovittelussa olevan vielä mahdollisuus väliintuloon ja varhaiseen puuttumiseen – tämä koettiin myös mahdollisuutena lapselle muuttaa tapansa (Eskelinen 2005, 132).

Neljäs tutkimuskysymys ”mikä on sovittelijoiden näkemys sovittelutoimiston nykyisestä toimintamallista sovittelunohjauksen sekä sovittelutoimiston tarjoaman koulutustarjottimen osalta?” sai tuloksensa pääasiassa yhdestä strukturoidusta asteikkokysymyksiä sisältäneestä osiosta. Suurimmilta osin sovittelutoimiston tarjoama ohjaus ja koulutus koettiin asteikon mukaan hyvänä ja sovittelutoimiston henkilökunnan toiminnasta esitettyjen positiivisten väitteiden kanssa oltiin pääosin samaa mieltä. Poikkeuksena kysymys kulukorvauksen määrästä, joka koettiin liian matalana. Kyseessä kuitenkin on valtakunnallisesti sovittu ohjenuora, johon toimiston henkilökunta ei pysty vaikuttamaan. Useasta vastauksesta pystyy päättelemään sen, että sovittelutoimiston ja sovittelijoiden välinen suhde on hyvä – tämä näkyi vastauksissa esimerkiksi siinä, että moni vastanneista antoi sovittelutoimiston henkilökunnalle niin sanotusti parhaat mahdolliset arvosanat. Tällaista palautetta on mukava saada, mutta myös

tällaisilta henkilöiltä henkilökunta taatusti kaipaasi kehittämis ehdotuksia omalle toiminnalleen. Tämä voi toisaalta myös kertoa siitä, että vastaaja ei ole paneutunut lomakkeen täyttämiseen huolella, vaan pyrkinyt täyttämään lomakkeen mahdollisimman nopeasti. Hyvistä väleistä kertoo toisaalta myös se, että sovittelijat pystyivät halutessaan antamaan myös kritiikkiä hyvinkin avoimesti ilman pelkoa siitä, että välit henkilökuntaan kiristyisivät rehellisten vastausten seurauksena.

7.2 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

7.2.1 Eettisyys

Hirsjärven ym. (2007, 23-24) mukaan tutkimus on eettisesti hyvä, kun sen toteuttamisessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Tiedonhankintaan ja julkistamiseen liittyvien yleisesti hyvien periaatteiden noudattaminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat mm. se, että tieto hankitaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisesti, tutkimustulokset julkaistaan avoimesti, tutkimus on suunniteltu ja toteutettu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti ja että aineistoa säilytetään kaikkien tutkimuksen osapuolten hyväksymällä tavalla.

Tieteelliseen tutkimukseen liittyviä hyviä käytäntöjä ja normeja on tässä tutkimuksessa pyritty noudattamaan. Jyväskylän kaupungin alaisuudessa toteutettavalle tutkimukselle on haettu tutkimuslupa (liite 3) Jyväskylän kaupungilta kaupungin toimintatapojen mukaisesti. Myös Jyväskylän ammattikorkeakoululta on tutkimuslupa erikseen haettu. Tutkimuslupahakemuksen yhteydessä kaupungilta anottiin lupa asiakkaita koskevien tietojen käyttöön tieteellisessä tutkimuksessa (liite 4). Vaitiolosopimukset on solmittu käytänteiden edellyttämällä tavalla. Aineisto on käsitelty ja hävitetty salassapitosäädösten edellyttämällä tavalla Keski-Suomen sovittelutoimiston luku kättuja tietosuojaroska-astioita käyttäen. Tutkimukseen osallistuneilta ei kerätty min käänlaisia henkilö- tai tunnistetietoja. Webropol-tietokanta tyhjennetään sopimusten edellyttämällä tavalla järjestelmän omia poistotyökaluja käyttäen ja heti tutkimuksen valmistuttua kyselylomakkeen hallinnointioikeus siirtyy Jyväskylän kaupungille.

Hyvien tieteellisten tapojen mukaisesti tutkimuksessa on pyritty käyttämään vanhaa tietoa tutkimuksen tukena ja tietolähteet on ilmoitettu asianmukaisella tavalla. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että tutkija toimii rehellisesti ja vilpittömästi toisia tutkijoita kohtaan sekä kunnioittaa heidän työtä ja saavutuksiaan. (Vilkkä 2007, 30.)

7.2.2 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimustulosten luotettavuutta. Luotettavuudella tarkoitetaan tulosten toistettavuutta, mikä tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa johdonmukaisia, ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen pätevyys puolestaan tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä sillä on tarkoituskin mitata – toisinaan menetelmät eivät todellisuudessa vastaa sitä, miten tutkija on tutkimuksen suunnitellut. Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymyksiin voidaan kyllä saada vastaukset, mutta vastaaja on joko saattanut ymmärtää kysymyksen eri tavalla, kuin tutkija on sen tarkoittanut ymmärrettävän tai yksinkertaisesti katsoo vastatessaan ”vääää kysymystä.” Tällaisessa tapauksessa ei mittari ole enää luotettava. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.) Tärkeintä luotettavuuden arvioinnissa on ottaa kantaa mahdollisiin satunnaisvirheisiin. Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus yhdessä muodostavat mittarin, jota kutsutaan kokonaisluotettavuudeksi. (Vilkkä 2007, 161-162.)

Omassa tutkimuksessamme mahdollisia satunnaisvirheitä on voinut aiheuttaa se, että vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset eri tavalla kuin olemme ne tarkoittaneet. Yksi käytännön asia joka on myös voinut aiheuttaa virheitä on se, että tutkimukseen postitse osallistuneiden vastaukset siirrettiin tietokantaan tutkijoiden toimiessa välikäsinä. Postitse tulleet vastaukset kattavat kolmasosan kokonaistuloksista. Virheitä kuitenkin ehkäisee se, että tutkijoita on ollut useampi kuin yksi, ja työn laadun tarkkailu on sikäli ollut aktiivisempaa. Mahdollisuus postitse vastaamiseen heikensi tuloksia toisaalta myös siten, että siinä missä verkkokyselyyn vastattaessa avoimet kohdat olivat pakollisia, niitä jäi paperiversiossa useiden vastanneiden kohdalla myös ohjeiden vastaisesti tyhjiksi.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että kyselylomake suunniteltiin huolellisesti ja osittain yhteistyössä Keski-Suomen sovittelutoimiston kanssa. Kyselyn suunnittelussa käytettiin hyväksi myös laajaa teoriapohjaa ja aiempia tutkimuksia, kuten esimerkiksi jo aiemmin mainittua Juhani Iivarin Oikeutta oikeuden varjossa -tutkimusta. Keski-Suomen sovittelutoimiston henkilökunta myös toimi testikyselyn vastaajajoukko- ja saadun palautteen perusteella kyselyä muokattiin tarkoituksenmukaiseen suuntaan.

Tutkimuksen validiteettia voi parantaa triangulaatiolla, joka tarkoittaa useamman menetelmän käyttöä tai tutkijatriangulaation tapauksessa sitä, että ainestoa käsittelemässä ja ennen kaikkea analysoimassa on useampi tutkija (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Tutkimuksessamme olemme käyttäneet määrällisen analyysin lisäksi myös laadullista, avoimia vastauskenttiä hyödyntävää analyysiotetta sekä havainnollistettu tuloksia myös suorilla lainauksilla avointen kohtien vastauksista. Niin ikään useamman tutkijan osallisuus on työmme luotettavuuden kannalta tärkeä tekijä työn jokaista vaihetta ajatellen. Varsinaista työnjakoa ei opinnäytetyön prosessissa ole tehty, vaan jokainen vaihe on toteutettu kahden tutkijan voimin. Molemmat tutkijat ovat toimineet vapaaehtoisina sovittelijoina Keski-Suomen sovittelutoimistossa, joten kumpikin osapuoli on voinut hyödyntää omaa kokemustaan kysymysten asettelun ja opinnäytetyön teoriapohjan kartoittamisen suhteen. Tutkijat eivät itse osallistuneet kyselyyn vastaamiseen.

7.3 Ehdotuksia jatkotutkimuksiin

Vapaaehtoistyötä tutkiessamme teimme huomion, että toisin kuin jossain muualla maailmassa, esimerkiksi Itävallassa ja Belgiassa, Suomessa ei ole erillistä lakia vapaaehtoistyöstä (Irantä & Kostiainen n. d., 2). Ehdotuksemme eräälle jatkotutkimukselle on selvittää millaisia ja minkä tyyppisiä lakeja vapaaehtoistyöstä on asetettu esimerkiksi muualla Euroopassa, ja kuinka kyseisenlaisia asetuksia voisi soveltaa Suomen lainsäädännössä. Vapaaehtoistyötä tai vapaaehtoistoimintaa ei mainita Suomen lainsäädännössä juuri ollenkaan. Lisäksi esimerkiksi Verohallinnon ohjeistukset lain tulokinnasta liittyvät ainoastaan talouspolitiikkaan, esimerkiksi verotukseen. Olisiko siis

aika Suomeenkin koota vapaaehtoistoimintaa ohjaava laki, jossa yhteiskunnalle ja kansantaloudelle merkittävä palkaton ja pyyteetön toiminta määriteltäisiin?

Toinen ehdotus on eräänlainen seurantatutkimus vuotuisen kyselyn toimivuudesta. Voidaan tutkia esimerkiksi sitä kuinka sovittelutoimiston työ on kehittynyt, kuinka kyselyä voisi kehittää eteenpäin tai mahdolliset syyt sille minkä takia kyselyä ei ole koettu toimivaksi.

Vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja yleensä, ei vain sovittelun osalta, voitaisiin tutkien kartoittaa enemmänkin ja mahdollisesti peilata niitä sovittelijoiden antamiin vastauksiin. Tutkimuksen voisi toteuttaa joko jonkin yksittäisen tai useamman vapaaehtoistyön organisaation sisällä esimerkiksi kyselytutkimuksena tai haastattelujen avulla.

Lähteet

- Dignan, J. 2004. Understanding Victims and Restorative Justice. McGraw-Hill Education.
- Ervasti, K. & Nylund, A. 2014. Konfliktinratkaisu ja sovittelu. Porvoo: Bookwell.
- Eskelinen, O. 2005. ”Hermot vapautu ja tuli puhdas olo.” Alle 15-vuotiaiden rikosten sovittelun käytännöt ja vaikutukset. Lapset rikoksen sovittelussa –tutkimusprojektin raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Flinck, A. 2011. Rakennamme sovintoa. Opas ja rikosten ja riitojen sovitteluun. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes print - Suomen yliopistopaino Oy.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisen muuttamisesta. 2014. Eduskunnan hakupalvelut. Viitattu 10.3.2015. <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+329/2014&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>
- Helimo, A. 2013. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Sovittelijana toimimisen haasteet ja toimintaa tukeva ohjaus ja koulutus. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Ylempi AMK-tutkinto. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Henttonen, R. 2012. Jatkuuko parisuhdeväkivalta sovittelussa? Sovittelun ihanteiden ja käytännön kohtaaminen. Pro gradu-tutkielma. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yleinen valtio-oppi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Iisakka, L. 2006. Sosiaalinen pääoma Suomessa. Tilastokatsaus. Tilastokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Iivari, J. 2007. Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Uud. p. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- Iivari, J. 2010. Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelulain täytäntöönpanon arviointitutkimus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Iranta, S. & Kostiainen, A. N.d. Vapaaehtoistyötä koskevat lait ja käytännöt Euroopan maissa. Vapaaehtoistyöhanke VETY. Viitattu 18.6.2015. http://www.kierratyskeskus.fi/files/7636/Vapaaehtoisilait_Euroopassa_VETY_0414.pdf
- Koivukangas, J. 2011. Rikoksen uhrin käsikirja. Toim. Kjällman, P. Juva: Bookwell Oy.
- Koskiahho, B. 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Toim. Eskola, A. & Kurki, L. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kunnas, M. 2014. Sovittelutoimiston sekä poliisilaitoksen välinen moniammatillinen yhteistyö ja sen kehittäminen Pirkanmaalla. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Ylempi AMK-tutkinto. Tampereen ammattikorkeakoulu.

L 23.8.2002/738. Työturvallisuuslaki. Viitattu 18.3.2015. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

L 9.12.2005/1015. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. Viitattu 9.3.2015. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

Laimio, A. & Välimäki, S. 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Lehtinen, S. 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Tampere: Mainosmaksi.

Leppi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Matinlassi, N. 2014. Tienristeyksessä. Kokemuksia lähisuhdeväkivallan sovittelusta. Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto. Sosiaalityö.

Mitä sovittelu on? 2015. Viitattu 11.5.2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. www.thl.fi, Päätöksenteko, talous ja palvelujärjestelmä, lainsäädäntö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, mitä sovittelu on?

Niemi, H. 2014. Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266. Helsinki: Tammerprint Oy.

Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Juva: WS Bookwell Oy.

Porkka, S. 2009. Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. SP-Paino Oy.

PTK 171/2014. 2014. Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja, kohta 7. Viitattu 18.3.2015. http://www.eduskunta.fi/fak-tatmp/utatmp/akxtmp/ptk_171_2014_p.shtml#kohta_linkki7

Rikoksen ja riidan sovittelumenettely. N.d. Artikkelit terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 15.6.2015. www.thl.fi, lastensuojelun käsikirja, työprosessi, erityiskysymykset, rikoksen ja riidan sovittelumenettely.

Ruohonen, M. 2003. Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosikymmenellä. Toim. Niemelä, J. & Dufva, V. Juva: WS Bookwell Oy.

Sademies, J. & Kostainen, A. N.d. Vapaaehtoistyöhön liittyvät lait Suomessa. Vapaaehtoistyöhanke VETY. Viitattu 18.3.2015. http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyohon_liittyvat_lait_suomessa_VETY_verkko.pdf

Sovittelu riita-asiassa. 2015. Viitattu 11.5.2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. www.thl.fi, päätöksenteko, talous ja palvelujärjestelmä, lainsäädäntö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, mitä sovittelu on?, sovittelu riita-asiassa.

Sovittelu rikosasiassa. 2015. Viitattu 11.5.2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. www.thl.fi, päätöksenteko, talous ja palvelujärjestelmä, lainsäädäntö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, mitä sovittelu on?, sovittelu rikosasiassa.

Sovittelulain ja –asetuksen muutos; hallituksen esityksen valmistelu työryhmässä (päättynyt). 2014. Valtioneuvoston hankerekisteri HARE. Viitattu 10.3.2015. <http://www.hare.vn.fi/mHankePerusSelaus.asp?hild=20174>

Sovittelulain muuttaminen. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. Viitattu 10.3.2015. www.stm.fi, vireillä, lainsäädäntöhankkeet, sosiaali- ja terveydenhuolto, sovittelulain muutosta valmisteleva työryhmä, sovittelulain muuttaminen.

Sovittelun johtaminen, ohjaus ja valvonta. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Viitattu 10.3.2015. www.thl.fi, aiheet, päätöksenteko, talous ja palvelujärjestelmä, lainsäädäntö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, sovittelupalvelut, sovittelun johtaminen, ohjaus ja valvonta.

Sovittelupalvelut. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. Viitattu 2.2.2015. www.thl.fi, aiheet, päätöksenteko, talous ja palvelujärjestelmä, lainsäädäntö, rikos- ja riita-asioiden sovittelu, sovittelupalvelut.

Tehikari, S. 2013. ”Se on niin elämänmakuista ja inhimillistä.” Vapaaehtoisten sovittelijoiden motivaatio ja toiminnalle annetut merkitykset. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikka.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 9. uud. p. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja kehitä. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Välittäjä. Vapaaehtoistoiminnan malli. 2005. Suomen Punainen Risti, Engel-yhtymä, Net Effect, Opintotoiminnan keskusliitto, Suomi-Somalia-seura. Helsinki: F.G. Lönnberg.

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

Kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille 2015. Vastaathan jokaiseen kysymykseen kiitos!

Taustatiedot

1. Sukupuolenne *

- ☐ Mies
- ☐ Nainen

2. Ikänne *

- ☐ 20-30 vuotta
- ☐ 31-40 vuotta
- ☐ 41-50 vuotta
- ☐ 51-60 vuotta
- ☐ Yli 60 vuotta

3. Kuinka monta vuotta olette toimineet sovittelijana? *

- ☐ 0-2
- ☐ 3-5
- ☐ 6-10
- ☐ 10+

Sovittelu ja vapaaehtoistyö

4. Teettekö tai oletteko tehneet sovittelutoiminnan lisäksi muuta vapaaehtoistyötä? *

- ☐ Kyllä, teen tälläkin hetkellä muuta vapaaehtoistyötä.
- ☐ Olen tehnyt muuta vapaaehtoistyötä ennen sovittelutoimintaa.
- ☐ En tee, mutta olen harkinnut aloittavani jonkun muun vapaaehtoistyön.
- ☐ En ole tehnyt muuta vapaaehtoistyötä.

5. Mistä kuulitte sovittelutoiminnasta? *

- ☐ Sovittelutoimiston esitteestä
- ☐ Sanoma- tai aikakauslehdessä

- ☐ Televisiosta / radiosta
- ☐ Sosiaalisesta mediasta
- ☐ Internetistä
- ☐ Tutun kautta
- ☐ Jostain muualta, mistä?

6. Mikä sai teidät aloittamaan vapaaehtoisen sovittelutoiminnan? Voitte valita kaksi asiaa. *

- ☐ Kiinnostus suomalaisen rikosoikeusjärjestelmään
- ☐ Sovittelu on minulle luonteenomaista
- ☐ Sovittelun haasteellisuus
- ☐ Kiinnostukseni restoratiiviseen eli korjaavaan oikeusmalliin
- ☐ Aiemmat tapahtumat elämässäni
- ☐ Sovittelun yhteiskunnallinen vaikuttavuus
- ☐ Jokin muu, mikä?

7. Mitä vapaaehtoistyö teille ennen kaikkea merkitsee? Voitte valita korkeintaan kaksi asiaa. *

- ☐ Vapaaehtoistyö on minulle harrastus
- ☐ Vapaaehtoistyöllä voin auttaa ihmisiä
- ☐ Vapaaehtoistyöllä vaikutun alueellisesti ja yhteiskunnallisesti
- ☐ Vapaaehtoistyö tuo sisältöä elämääni
- ☐ Vapaaehtoistyö on minulle väylä oppia uutta
- ☐ Vapaaehtoistyö on minulle väylä tavata uusia ihmisiä
- ☐ Vapaaehtoistyö tuo vastapainoa omalla työlleni
- ☐ Jotain muuta, mitä?

8. Suositteletko sovittelutoimintaa vapaaehtoistyön muotona myös muille? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Kyllä, ja olen suositellut
- ☐ En

9. Perustele lyhyesti antamaasi vastausta. *

Sovittelun yhteiskunnalliset vaikutukset

10. Minkälaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia koette sovittelutoiminnalla olevan? Voitte valita 1-2 mielestänne tärkeintä asiaa. *

- ☐ Sovittelu säästää yhteiskunnan varoja ja resursseja
- ☐ Sovittelu ehkäisee uusintarikollisuutta
- ☐ Sovittelu aktivoi kansalaisia
- ☐ Sovittelulla puututaan sosiaalisiin ongelmiin
- ☐ Sovittelulla ehkäistään nuorten alkavaa rikollisuutta
- ☐ Sovittelu lisää yhteisöllisyyttä
- ☐ En koe sovittelutoimintaa yhteiskunnallisesti merkittävänä
- ☐ Jokin muu, mikä?

Sovittelutoimiston ohjaus

11. Vastatkaa väittämiin mielipiteenne mukaan. *

1 = täysin eri mieltä 2 = pääosin eri mieltä 3 = joihinkin samaa, joihinkin eri mieltä 4 = pääosin samaa mieltä 5 = täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Sovitteluvia asioita ohjataan minulle riittävästi	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimisto tarjoaa minulle tarpeeksi tukea vapaaehtoistyössäni	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimisto antaa minulle riittävästi tietoa tarjotessaan minulle sovittelutapausta	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimiston henkilökunta on helposti tavoitettavissa	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimisto tekee toimivia sovittelijaparivalintoja	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimisto tarjoaa riittävästi koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimiston uusi linjaus neljästä vaaditusta osallistumisesta koulutuksiin vuositasona on minusta minusta tarpeellinen	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimiston tarjoama koulutustarjotin on minusta selkeä ja kattaa tarpeelliset osa-alueet	☐	☐	☐	☐	☐
Sovittelutoimisto tarjoaa riittävästi myös virkistystoimintaa	☐	☐	☐	☐	☐
Koen virkistystoiminnan tärkeäksi osaksi vapaaehtoistyötä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen sovittelutoimiston tarjoamat henkilökohtaiset keskustelut tärkeinä	☐	☐	☐	☐	☐
Olen hankkinut itsenäisesti tietoa sovittelusta	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökohtaisia keskusteluja järjestetään riittävästi	☐	☐	☐	☐	☐
Koen voivani antaa sovittelutoimiston henkilökunnalla avoimesti palautetta	☐	☐	☐	☐	☐
Sovitteluvia asioita ohjataan minulle liikaa	☐	☐	☐	☐	☐
Saan sovittelutoimistosta riittävästi yksilöllistä ohjausta	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen saamaani kulukorvaukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Koen kulukorvauksen välttämättömänä osana vapaaehtoistyötä sovittelussa	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökohtaisia keskusteluja järjestetään mielestäni liian usein	☐	☐	☐	☐	☐

12. Minkä koette teille tärkeimpänä tukena sovittelutapausten hoitamisessa? *

- ☐ Parityö ja vertaistuki
- ☐ Sovittelutoimiston henkilökohtainen ohjaus
- ☐ Huolellinen valmistautuminen
- ☐ Jokin muu,
mikä?

13. Minkä koette tärkeimpänä asiana oman kehityksenne kannalta sovittelijana? *

- ☐ Kokemuksen karttuminen ja erilaiset sovittelut
- ☐ Koulutukset
- ☐ Toimiston palaute
- ☐ Sovitteluparin palaute
- ☐ Vertaissovittelijoiden illat
- ☐ Itsenäinen tiedonhankinta aiheesta
- ☐ Jokin muu,
mikä?

14. Avointa palautetta Keski-Suomen sovittelutoimistolle *

Tässä kohdassa voit antaa avointa palautetta Keski-Suomen sovittelutoimistolle toimiston ohjauksesta, sekä tarjolla olevista koulutuksista. Voit antaa palautetta toimiston nykytilanteesta sekä kehitysehdotuksia tulevaisuuteen.

Viimeisessä kohdassa voit antaa palautetta kyselystä. Tämä kohta ei ole pakollinen, mutta kyselyä kehitetään vastaajien toiveiden mukaisesti tulevaisuutta varten. Kiitos!

15. Palautetta kyselystä.

0% valmiina (Sivu 0 / 5)

Liite 2. Saatekirje sovittelijoille

Tervehdys, sovittelijat!

Olemme ottaneet asiaksemme opinnäytetyön tekemisen sovittelutoimistolle. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää seuraavan kyselylomakkeen kautta teidän vapaaehtoisten kokemuksia sovittelusta: mikä on teidät aikanaan saanut mukaan sovitteluun, mitä itse saatte sovittelusta, mitä yhteiskunta saa sovittelusta ja millä tavalla sovittelutoimiston henkilökunnan tekemä työ vaikuttaa vapaaehtoisen tekemään työhön ja kuinka sitä voisi mahdollisesti kehittää. Kyselylomakkeeseen vastaaminen vie internetin kautta noin kymmenen minuuttia. Voit myös vaihtoehtoisesti palauttaa vastauksesi paperisena etanapostin mukana tulleen palautuskuoren kautta. Kirjeitse vastattaessa voit kirjoittaa avointen kohtien vastaukset erilliselle paperille. Muistathan merkitä, mihin kysymykseen olet vastaamassa. Vastaathan kyselyyn vain yhden kerran – siis joko sähköisesti tai paperilla. Vastausaikaa on perjantaihin 15.5. saakka. Kyselyn löydät osoitteesta <https://www.webropolsurveys.com/S/20E19F8B92E62836.par>

Kaikki yhteydenpito meidän ja vastaajien välillä hoituu sovittelutoimiston kautta. Kenenkään henkilö- tai osoitetietoja ei sovittelutoimisto ole meille luovuttanut. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin anonyymisti. Kun tutkimus on valmis, antamanne aineisto hävitetään salassapitosäädösten edellyttämällä tavalla.

Ei muuta kuin vastailemaan!

Hyvää vappua ja kesän odotusta toivottavat sosionomiopiskelijat ja sovittelijatoverinne

Olli Vallipuro ja Joonas Vetämäjärvi
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Liite 3. Tutkimuslupahakemus Jyväskylän kaupungille

Sivu 1/3

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hyvinvointiyksikkö

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS 1 (3)

Opiskelija/ tutkimuksen tekijä	Nimi ja opiskelijanumero		Ryhmatunnus	
	Olli Vallipuro		SSO11S1	
	Katuosoite	Postinumero	Postitoimipaikka	
	Puhelin	Sähköpostiosoite		
Yksikkö ja koulutusohjelma Hyvinvointiyksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma				
Muut tekijät	Nimi ja ryhmätunnus Joonas Vetämäjärvi SSO12S1			
Tutkimuksen ohjaaja	Nimi		Oppiarvo ja ammatti	
	Häkkinen Sanna Tapaninen Eero		Lehtori Lehtori	
	Toimipaikka ja osoite Hyvinvointiyksikkö, Piippukatu 2 40100 Jyväskylä			
	Puhelin		Sähköpostiosoite	
Tutkimuksen toimeksiantaja	Toimeksiantaja			
	Keski-Suomen sovittelutoimisto			
	Yhteystiedot Päivi Rintala			
Toimeksiantajan edustaja täyttää	Tutkimusluvan myöntäminen			
	☒ Tutkimuslupa myönnetään		☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä	
	Myöntämisen ehdot ☐ Hakijan tulee toimittaa valmis raportti tutkimuksen valmistuttua ja esitellä tutkimuksen tulokset suullisesti ☐ Muut ehdot			
	Perustelut myöntämättä jättämiselle			
Päiväys ja allekirjoitus	Päätäjän nimi		Allekirjoitus	
	Paikka ja päivämäärä Jyväskylä 23.4.2015			

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TIIVISTELMÄ TUTKIMUSSUUNNITELMASTA

Hyvinvointiyksikkö

Opinnäytetyömme alustava nimi on Sovittelu vapaaehtoistyönä. Opinnäytetyössämme tavoitteena on toteuttaa kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille ja luoda sovittelutoimiston käyttöön jäävä työkalu toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.

Käytännöllistä hyötyä opinnäytetyöstä on Keski-Suomen sovittelutoimiston toiminnan kehittämisessä ja yleisessä katsauksessa siihen, mikä sovittelussa Keski-Suomen alueella houkuttelee ihmisiä mukaan toimintaan; tästä on myöhemmin hyötyä esimerkiksi vapaaehtoistyöstä ja sovittelusta tehtävissä tutkimuksissa yleensä sekä tarvittaessa vapaaehtoisen sovittelun markkinointitoimenpiteissä uusien vapaaehtoisten mukaan rekrytoimiseksi.

Molemmat tutkimusta tekevät olemme syksyllä 2014 koulutuksen saaneita vapaaehtoisia sovittelijoita Keski-Suomen sovittelutoimistolla. Olemme molemmat tehneet asiakastyön harjoittelut sovittelutoimistossa, joten tämä opinnäytetyö tulee syventämään osaamistamme sovittelun alalla ja auttaa meitä kehittämään meille läheistä palvelua. Keski-Suomen sovittelutoimistolta ilmaistiin kiinnostusta ja tarve tämän kaltaiselle tutkimukselle. Sovittelun järjestäminen on siirtymässä aluehallintovirastoilta keskitetyksi Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitoksen järjestettäväksi, ja aluehallintovirastolle tehtävät palautekyselyt ovat jäämässä sovittelutoiminnasta pois. Opinnäytetyössämme teemme siis myös Keski-Suomen sovittelutoimistolle pysyväksi työkaluksi jäävän kyselyn vapaaehtoisille sovittelijoille juuri toimeksiantajamme toiveesta.

Opinnäytetyössämme esittelemme lyhyesti rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnan. Erityisesti haluamme tuoda vapaaehtoistyön näkökulmaa sovittelutoiminnan ohella esiin opinnäytetyössämme. Teoriaosuudessa kerromme siis sovittelun ohella myös vapaaehtoistyöstä. Kartoitamme myös vapaaehtoisten sovittelijoiden käsityksiä sovittelun yhteiskunnallisista vaikutuksista, ja sitä kuinka hyvin ne kohtaavat aiemmin tuotetun aiheeseen liittyvän yleisen tutkimustiedon kanssa (säästääkö sovittelutoiminta vapaaehtoisten mielestä oikeuslaitoksen resursseja, vähentääkö se rikollisuutta jne.).

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

PYYNTÖ SAADA HENKILÖTIETOJA
VIRANOMAISEN HENKILÖREKISTERISTÄ
JULKISUUSLAIN (621/1999) 16.3§:N
NOJALLA 3 (3)

Tutkimuksen tekijä/ -t	Olli Vallipuro Joonas Vetämäjärvi
Tutkimuksen nimi	Sovittelu vapaaehtoistyönä – Kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille
Tutkimuksen tausta	Taustalla on Keski-Suomen sovittelutoimiston tarve tämän kaltaiselle työkalulle (kysely sovittelijoille), jolla arvioida ja kehittää tulevaa työskentelyä sekä tutkijoiden oma kiinnostus aihetta kohtaan.
Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat	Opinnäytetyössämme tavoitteena on toteuttaa kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille ja luoda sovittelutoimiston käyttöön jäävä työkalu toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Tutkimuskysymyksiä/ongelmia opinnäytetyössämme on neljä: 1. Mikä saa Keski-Suomen alueella ihmisiä hakeutumaan mukaan sovittelutoimintaan? 2. Mitä sovittelutoiminta vapaaehtoistyönä sovittelijoille merkitsee? 3. Mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia sovittelijat näkevät sovittelutoiminnalla olevan? 4. Mikä on sovittelijoiden näkemys sovittelutoimiston nykyisestä toimintamallista sovittelunohjauksen sekä sovittelutoimiston tarjoaman koulutustarjottimen osalta?
Tutkimuksen aikataulu	Tutkimus toteutetaan keväällä 2015.
Tutkittavan organisaation rooli tutkimuksessa (vastuut, velvollisuudet ja hyöty)	Sovittelutoimisto ohjaa tarvittaessa tutkijoita prosessin aikana sekä tarjoaa näkökulmia ja apua kyselytutkimuksen kehittämiseen. Lisäksi sovittelutoimisto toimittaa tutkijoiden tekemän kyselyn sovittelijoille sekä sähköpostitse että kirjeitse ja sitoutuu korvaamaan tutkimuksen lähettämiseen tarvittavat materiaalit. Sovittelutoimisto hyöttyy tutkielmasta siten, että se saa kyselystä itselleen pysyvän työkalun.
Päiväys ja allekirjoitus	Paikka ja päivämäärä Jyväskylä 25.3.2015 Allekirjoitus Olli Vallipuro Joonas Vetämäjärvi

☒ Liitteenä hyväksytty tutkimussuunnitelma

Liite 4. Anomus Jyväskylän kaupungille asiakkaita koskevien tietojen käyttöön tieteellisessä tutkimuksessa

Sivu 1/3

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI
1 (3)
Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus

Tutkimuslupahakemus

ANOMUS ASIAKKAITA KOSKEVIEN TIETOJEN KÄYTTÖÖN TIETEELISESSÄ TUTKIMUKSESSA

1) Tutkimuksen nimi.....

Sovittelu vapaaehtoisuutena – Kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille

2) Tutkimuksen toteuttaja, tekijät ja ohjaajat---- oppilaitos, tutkimuksen tekijä, ohjaaja, kaikkien yhteystiedot: osoitteet, e-mail, puhelin.

Tutkimuksen toimeksiantaja:
Keski-Suomen sovittelutoimisto
Päivi Rintala,

Tutkimuksen tekijät:
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Olli Vallipuro,
Joonas Vetämäjäjärvi,

Ohjaajat:
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Lehtori Sanna Häkkinen,
Lehtori Eero Tapaninen,

3) Tutkimuksen tausta, tarkoitus ja ajoitus ---lyhyt selvitys taustasta ja tarkoituksesta, laajempi tutkimussuunnitelma erillisenä liitteenä.

Tutkimuksen tarkoituksena on toteuttaa kysely Keski-Suomen sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille. Opinnäytetyön tavoitteena on auttaa sovittelutoimistoa toimintansa kehittämisessä sekä kartoittaa sovittelijoiden ajatuksia sovittelusta vapaaehtoisuutena ja yhteiskunnallisena toimintana.

Kysely toteutetaan Webropol -ohjelmistoa käyttäen. Kysely on avoinna vastaajille huhtikuun 2015 ajan. Tämän kyselyn tulokset analysoidaan. Tutkimus pyritään saamaan valmiiksi toukokuun 2015 loppuun mennessä.

4) Tutkimusaineisto--- kuvaus tarvittavista tiedoista riittävästi yksilöityinä, esim. nimi, osoite, ikä, eri palvelujen käyttö. Perustellaan myös tiedonhankintatapa (asiakastiedostoista tai muu tapa) Tässä selvitetään myös, kuinka kauan tutkimusaineistoa käytetään.

Kysely vapaaehtoisille sovittelijoille toteutetaan anonymisti. Kysely toimitetaan sekä sähköisesti, että kirjeitse vastaajille Keski-Suomen sovittelutoimiston toimesta. Sovittelutoimistolla on sähköpostilista, jonka kautta kyselyn linkki saadaan toimitettua sovittelijoille. Sovittelutoimistolla on myös tie-

Vapaudenkatu 28
PL 275, 40101 Jyväskylä
Puhelinvaihte (014) 624 211
Faksi (014) 625 796
etunimi.sukunimi@jkl.fi
www.jyvaskyla.fi/sote

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

KIRJE

2 (3)

Sosiaali- ja terveyspalvelukeskus

24.3.2015

tokannassaan kaikkien sovittelijoiden osoitetiedot, joiden avulla kysely toimitetaan myös kirjeitse. Tutkimusta tekevät eivät saa missään vaiheessa tietoonsa sovittelijoiden osoitetietoja tai sähköpostiosoitteita.

Tutkimusaineistossa sovittelijoilta kysytään vastanneiden ikä, sukupuoli sekä sosiaalinen status (opiskelija, eläkeläinen, työelämässä, ei tällä hetkellä työelämässä). Lisäksi vastanneilta kysytään kuinka monta vuotta he ovat toimineet vapaaehtoisina sovittelijoina. Muita tietoja kyselyyn vastanneilta ei kysytä heihin itseensä liittyen. Loput kysymyksistä liittyvät sovittelijoiden omiin mielipiteisiin sekä ajatuksiin ja tarjoavat vastaajille foorumin osallistua tyytyväisyyskyselyyn sovittelutoimintaan liittyen sekä sovittelutoimiston kehittämiseen.

Tutkimusaineistoa käytetään opinnäytetyömme tekoon, eli kevään 2015 ajan. Tämän jälkeen tutkimuksesta saatu aineisto hävitetään, ja kysely jätetään sellaisenaan Keski-Suomen sovittelutoimiston käyttöön jatkoksi.

5) Tutkimusaineiston suojaus, säilyttäminen ja hävittäminen---- miten tutkimusaineisto suojataan, säilytetään ja hävitetään. Myös selvitetään, että samaan tutkimukseen lupaa hakenneet eivät välitä salassa pidettäviä tietoja sähköpostilla toisilleen.

Tutkimusaineistoa ei luovuteta eteenpäin tutkimusta tekeville henkilöille. Ainoastaan kerätty avoin palaute sovittelutoimiston nykytoiminnasta sekä avoin kohta toiveista sovittelutoimiston tulevaisuuteen liittyen luovutetaan Keski-Suomen sovittelutoimistolle sellaisenaan. Paperisesti saadut vastaukset syötetään tutkijoiden toimesta Webropol-tietokantaan, ja tämän jälkeen paperiset vastaukset tuhotaan välittömästi asianmukaisesti. Webropol-tietokannassa tutkimustuloksia säilytetään niin kauan, kunnes ne on saatu analysoitua ja purettua osaksi opinnäytetyötämme. Tietokannasta kyselyn vastaukset hävitetään toukokuun 2015 loppuun mennessä tai kun tutkimus on valmis.

6) Palaute tuloksista----miten sosiaali- ja terveyspalvelukeskukselle annetaan tietoa tutkimustuloksista.

Tutkimus julkaistaan www.theseus.fi-ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa. Lisäksi tutkimus on luettavissa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjastossa julkaisun jälkeen.

7) Sitoumukset---- alla oleva sitoumusteksti liitetään hakemukseen.

Sitoudun siihen, että en käytä saamiani tietoja muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. En myöskään käytä saamiani tietoja potilaan/asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. En luovuta henkilötietoja sivulliselle. Tietoja käytän vain kohdassa 4 määriteltynä aikana ja suojaan, säilytän ja hävitän tiedot edellä kuvatusti.

Päiväys 25.13.2015

Jonas Vefarajärvi
Jonas Vefarajärvi

Olli Vallipalo
Olli Vallipalo
Allekirjoitus

Lupa voidaan postittaa vain yhdelle henkilölle, jos on useampi hakija ___ei ☒ kyllä, kenelle:

Nimi ja osoite:

Liitteenä Tutkimussuunnitelma

Sivu 3/3

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

Sosiaali- ja terveyspalvelukeskus

KIRJE

3 (3)

24.3.2015

Tutkimuslupa myönnetty:

Jyväskylässä 29/4 2015
Sosiaali- ja terveyspalvelukeskus
Vastualuejohtaja

Liite 5. Savolin E. 2014. Keski-Suomen sovittelutoimiston tilastoja 2012-2013.

